

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Warszawa, dnia 5 stycznia 2017 r.

Poz. 116

UCHWAŁA NR 329/XXX/2016 RADY MIEJSKIEJ W RADZYMINIE

z dnia 21 listopada 2016 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2016-2019 oraz Gminnej Ewidencji Zabytków.

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 446 z późn. zm.), oraz art. 21 i 22 ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 z późn. zm.) Rada Miejska w Radzyminie uchwala, co następuje:

- § 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2016-2019 oraz Gminną Ewidencję Zabytków, stanowiące załączniki nr 1 i nr 2 do niniejszej uchwały.
- § 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Radzymina.
- § 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miejskiej:
mgr Krzysztof Dobrzyniecki

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI

DLA MIASTA I GMINY RADZYMIN
NA LATA 2016-2019

Załącznik nr 1 do Uchwały
nr .329/XXX/2016.....
Rady Miejskiej w Radzyminie
Z dnia...21. listopada.2016.r.....

SPIS TREŚCI

1. **Wstęp**.....
2. **Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami**.....
3. **Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce**.....
 - 3.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku
 - 3.2. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
 - 3.3. Zadania Samorządu Gminnego z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego wynikające z ustaw
 - 3.4. Inne akty prawne
4. **Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego**.....
 - 4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
 - 4.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
 - 4.1.2. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury
 - 4.2. Strategiczne cele polityki województwa i powiatu w zakresie opieki nad zabytkami
 - 4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020
 - 4.2.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego
 - 4.2.3. Wojewódzki program opieki nad zabytkami na lata 2012-2015
 - 4.2.4. Strategia Rozwoju Powiatu Wołomińskiego do roku 2025
 - 4.2.5. Plan Rozwoju Lokalnego dla Powiatu Wołomińskiego na lata 2008-2015
 - 4.2.6. Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2010-2013
5. **Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego**.....
 - 5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy
 - 5.1.1. Strategia Rozwoju Gminy Radzymin na lata 2015-2024
 - 5.1.2. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego
 - 5.1.3. Program Rewitalizacji dla Miasta Radzymin na lata 2016-2024
 - 5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta i gminy Radzymir
 - 5.2.1. Zarys historii obszaru gminy Radzymin
 - 5.2.2. Zabytkowe układy przestrzenne
 - 5.2.3. Zabytki nieruchome. Charakterystyka najcenniejszych obiektów na terenie gminy
 - 5.2.4. Zabytkowe cmentarze
 - 5.2.5. Miejsca pamięci narodowej poza cmentarzami
 - 5.2.6. Zabytki ruchome. Kapliczki, figury i krzyże przydrożne
 - 5.2.7. Zabytki archeologiczne
 - 5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony
 - 5.3.1. Rejestr zabytków nieruchomych
 - 5.3.2. Gminna ewidencja zabytków

-
6. **Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.....**
 7. **Założenia programowe.....**
 - 7.1. Priorytety
 - 7.2. Kierunki działań i zadania
 8. **Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami.....**
 - 8.1. Instrumenty prawne
 - 8.2. Instrumenty koordynacji
 - 8.3. Instrumenty finansowe
 - 8.4. Instrumenty społeczne
 - 8.5. Instrumenty kontrolne
 9. **Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....**
 10. **Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami.....**

1. Wstęp

Przyjęte założenia struktury i formy niniejszego opracowania oparte zostały na wytycznych określonych przez Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków (ob. Narodowy Instytut Dziedzictwa) – *Gminny program opieki nad zabytkami. Poradnik Metodyczny*. Podstawę merytoryczną dla warstwy dokumentacyjnej związanej z historią i dziedzictwem kulturowym na terenie miasta i gminy Radzymin stanowiły przede wszystkim ogólnodostępne publikacje, analiza zasobów zabytkowych wykonana w trakcie opracowania gminnej ewidencji zabytków oraz dokumentacje konserwatorskie przechowywane w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków.

Gminny program opieki nad zabytkami jest elementem polityki samorządowej i stanowi dokument uzupełniający do innych aktów planowania. Będzie służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Program opieki nad zabytkami ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem dziedzictwa kulturowego gminy będąc podstawą współpracy między samorządem gminy, właścicielami zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Program określa kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami: wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych działań organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych. Istotnym celem programu jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie: stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy, szeroko pojmowanego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego. Istotnym jest, aby poprawa ta dokonywała się przy partycypacji mieszkańców gminy, w różnych formach ich życiowej aktywności (praca zawodowa, działalność społeczna, działania wynikające z prawa własności lub z użytkowania obiektów zabytkowych) zaangażowanych w opiekę nad zabytkami. Obowiązkiem władz publicznych w tym względzie jest z kolei pobudzanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki oraz tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

Gminny program opieki nad zabytkami, m.in. poprzez działania edukacyjne, ma też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną.

Gminny program opieki nad zabytkami jest opracowywany na 4 lata. Z realizacji programu Burmistrz co dwa lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Miejskiej. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy miasto Radzymin stanowi **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. 2003 r. nr 162, poz. 1568, z późn. zm.) określająca między innymi, kto i w jakim celu powinien opracować program.

Art. 87 ustawy mówi:

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2003 r. nr 162, poz. 1568, z późn. zm.)	
A R T. 87	
ust. 1	Zarząd województwa, powiatu lub gminy sporządza na okres 4 lat, odpowiednio, wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.
ust. 2	Program opieki nad zabytkami (...), ma na celu, w szczególności: <ol style="list-style-type: none"> 1. włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju; 2. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej; 3. zahamowania procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania; 4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego; 5. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspierania inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami; 6. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków; 7. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
ust. 3	Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu lub rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.
ust. 4	Programy, o których mowa w ust. 3 są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.
ust. 5	Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi wojewódzkiemu, radzie powiatu lub radzie gminy.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Ochrona i opieka nad dziedzictwem kulturowym na terenie Rzeczypospolitej Polskiej jest regulowana wieloma aktami prawnymi, które powinny być uwzględniane w opracowywaniu programów opieki nad zabytkami.

3.1. KONSTYTUCJA RZECZPOSPOLITEJ POLSKIEJ Z DNIA 2 KWIETNIA 1997 R.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.	
Art. 5	Rzeczypospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolność i

	prawa człowieka, i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju
Art. 6	Rzeczypospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury , będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju
Art. 86	Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie .

3.2. USTAWA Z DNIA 23 LIPCA 2003 R. O OCHRONIE ZABYTKÓW I OPIECE NAD ZABYTKAMI (Dz. U. Nr 162, poz. 162, z późn. zm.)

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. nr 162, poz. 1568, z późn. zm.) stanowi główny akt prawny, regulujący zasady ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce. Ustawa niniejsza przede wszystkim określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, cele programów opieki nad zabytkami oraz możliwości finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków.

DEFINICJE

ART. 3		
Użyte w ustawie określenia oznaczają:		
POJĘCIE ZABYTKU		
ust. 1	zabytek	nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
ust. 2	zabytek nieruchomy	nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
ust. 3	zabytek ruchomy	rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1
ust. 4	zabytek archeologiczny	zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem
ust. 12	historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny	przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w składzie historycznych podziałów własnościowych
ust. 13	historyczny zespół budowlany	powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zachowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
ust. 14	krajobraz kulturowy	Przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze
ust. 15	otoczenie	Teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych

POJĘCIE PRAC I BADAŃ PRZY ZABYTKACH		
ust. 6	prace konserwatorskie	działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań
ust. 7	prace restauratorskie	działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań
ust. 8	roboty budowlane	roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku
ust. 9	badania konserwatorskie	działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich
ust. 10	badania architektoniczne	Działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń
ust. 11	badania archeologiczne	Działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego
POJĘCIE INSTYTUCJI KULTURY		
ust. 5	instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami	instytucja kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami

OCHRONA I OPIEKA NAD ZABYTKAMI

ART. 4	
Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:	
ust. 1	zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie
ust. 2	zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
ust. 3	udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków
ust. 4	przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
ust. 5	uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.
ust. 6	Uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska
ART. 5	
Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:	

ust. 1	naukowego badania i dokumentowania zabytku;
ust. 2	przewodzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy budynku;
ust. 3	zabezpieczenie i utrzymanie zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
ust. 4	korzystanie z zabytku w sposób zapewniający trwale zachowanie jego wartości;
ust. 5	popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury
ART. 6	
ust. 1	Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:
	1) ZABYTKI NIERUCHOME, będące w szczególności:
	a) krajobrazami kulturowymi, b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi lub zespołami budowlanymi; c) dziełami architektury i budownictwa, d) dziełami budownictwa obronnego, e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi, f) cmentarzami, g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni, h) miejscami upamiętnienia wydarzenia historycznego bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
	2) ZABYTKI RUCHOME, będące w szczególności:
	a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej; b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które stworzyły te kolekcje; c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami; d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu, oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego; e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. nr 85, poz. 539, z 1998 r., Nr 106, poz. 668, z 2001 r.; Nr 129, poz. 1440 oraz z 2002 r. nr 113, poz. 984); f) instrumentami muzycznymi; g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi; h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
	3) ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE będące, w szczególności:
	a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa; b) cmentarzyska; c) kurhany; d) relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej;
ust. 2	Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej

FORMY I SPOSOBY OCHRONY ZABYTKÓW

ART. 7	
Formami ochrony zabytków są:	
ust. 1	wpis do rejestru zabytków
ust. 2	uznanie za pomnik historii
ust. 3	utworzenie parku kulturowego
ust. 4	ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację

	inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego
WPIS DO REJESTRU ZABYTKÓW	
ART. 8	
Rejestr zabytków (...), dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków	
ZABYTKI NIERUCHOME	
ART. 9	
ust. 1	Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy
ust. 2	W trybie określonym w ust. 1, do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku
ust. 3	Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołów zabytków nieruchomych
ZABYTKI RUCHOME	
ART. 10	
ust. 1	Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku
ust. 2	Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej
ART. 11	
Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego	
UZNANIE ZA POMNIK HISTORII	
ART. 15	
ust. 1	Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru zabytków lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice
UZNANIE ZA PARK KULTUROWY	
ART. 16	
ust. 1	Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania, wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej
ust. 2	Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia, o których mowa w art. 17 ust. 1
ust. 3	Wójt (burmistrz, prezydent miasta), w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan

	ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez radę gminy
ust. 4	W celu realizacji zadań związanych z ochroną parku kulturowego rada gminy może utworzyć jednostkę organizacyjną do zarządzania parkiem
ust. 5	Park kulturowy, przekraczający granice gminy może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin) na terenie, których ten park ma być utworzony
ust. 6	Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego
ART. 17	
ust. 1	Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące: 1) Prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej 2) Zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych 3) Umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1
OCHRONA W PLANOWANIU PRZESTRZENNYM	
ART. 18	
ust. 1	Ochronę i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu (...) strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.
ust. 2	W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności: 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu; 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.
ART. 19	
ust. 1	W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków; 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; 3) parków kulturowych.
ust. 1a	W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków; 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.
ust. 2	W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego program uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.
ust. 3	W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują, określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze Zabytków.

EWIDENCJA ZABYTEKÓW

ART. 22	
Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy	
ART. 23	
ust. 1	Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
ust. 2	Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa
ust. 4	Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.
ust. 5	W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków; 2) Inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; 3) Inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków
ART. 24	
ust. 1	Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, sposób prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem
ust. 2	Rejestr zabytków prowadzi się w formie odrębnych ksiąg dla poszczególnych rodzajów zabytków
ust. 3	W rozporządzeniu należy określić wzory krajowych, wojewódzkich i gminnych kart ewidencyjnych oraz dane jakie powinny być ujęte w poszczególnych księgach rejestru, karcie ewidencyjnej i adresowej zabytku oraz w karcie informacyjnej, a także sposobów gromadzenia dokumentów dotyczących zabytku.
ust. 4	Rozporządzenie powinno wskazywać przesłanki od spełnienia, których jest uzależnione włączenie kart ewidencyjnych i adresowych do ewidencji, a także ich wyłączenie z tych ewidencji.

Zakres informacji o zabytkach nieruchomości, zawartych w karcie ewidencyjnej lub adresowej określa:

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę, niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661)

ORGANY OCHRONY ZABYTEKÓW

ART. 89	
Organami ochrony zabytków są:	
1) Minister właściwy do spraw kultury i dziedzictwa narodowego w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków	
2) Wojewoda w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków	

AKTY WYKONAWCZE

Akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami		
PROWADZENIE PRAC I BADAŃ KONSERWATORSKICH		
1.	Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych	Dz. U. Nr 165, poz. 987
WWÓZ I WYWÓZ ZABYTKÓW DO/Z KRAJU		
2.	Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	Dz. U. Nr 50, poz. 256
3.	Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę	Dz. U. Nr 89, poz. 510
UDZIELANIE DOTACJI DLA ZABYTKÓW WPISANYCH DO REJESTRU		
4.	Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków	Dz. U. Nr 112, poz. 940, z późn. zm.
5.	Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 25 marca 2010 r. w sprawie udzielania dotacji na badania archeologiczne	Dz. U. Nr 64, poz. 396
6.	Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami	Dz. U. Nr 124, poz. 1302
OCHRONA ZABYTKÓW		
7.	Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę, niezgodnie z prawem	Dz. U. Nr 113, poz. 661
8.	Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych	Dz. U. Nr 212, poz. 2153
ORGANY OCHRONY ZABYTKÓW		
9.	Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków	Dz. U. Nr 75, poz. 706
ODZNACZENIA I NAGRODY		
10.	Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”	Dz. U. Nr 124, poz. 1304
11.	Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych	Dz. U. Nr 71, poz. 650
OZNAKOWANIE ZABYTKU REJESTROWEGO		
12.	Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków	Dz. U. Nr 30, poz. 259

3.3. ZADANIA SAMORZĄDU GMINNEGO ZA ZAKRESU KULTURY I OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO WYNIKAJĄCE Z USTAW

Ustawowym zadaniem samorządów gminnych jest podejmowanie działań w zakresie szeroko pojętej kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, określonych przede wszystkim w:

1) USTAWIE Z DNIA 8 MARCA 1990 R. O SAMORZĄDZIE GMINNYM (Dz. U. z 2001 r., nr 142, poz. 1591 z późn. zm.)

ART. 22	
ust. 1	<p>Zaspokojenie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:</p> <p>1) ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej;</p> <p>9) kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami</p> <p>10) kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych</p> <p>17) wspierania i upowszechniania idei samorządowej, w tym tworzenia warunków do działania i rozwoju jednostek pomocniczych i wdrażania programów pobudzania aktywności obywatelskiej</p> <p>18) promocji gminy</p>

2) USTAWIE Z DNIA 23 LIPCA 2003 R. O OCHRONIE ZABYTKÓW I OPIECE NAD ZABYTKAMI (Dz.U.2003 Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.)

Art. 18, 19, 20	Uzyskania dla projektowanych lub aktualizowanych studiów lub planów miejscowych opinii lub uzgodnień przez właściwy Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków
Art. 22 ust. 4	Prowadzenia Gminnej Ewidencji Zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych Wojewódzką Ewidencją Zabytków oraz innych obiektów wyznaczonych przez wójta
Art. 32 pkt. 3 ust. 2	Przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, przedmiotu, co, do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zawiadomienie o tym fakcie, właściwy urząd ochrony zabytków
Art. 33 ust. 1 i 2	Przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co, do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologiczny i zawiadomienie o tym fakcie, właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków
Art. 71 ust. 1 i 2	Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada gmina
Art. 8	Prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, w trybie określonym odrębnymi przepisami, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków
Art. 97 ust. 1, 2, 3, 4	Sporządzenie przez Burmistrza i przyjmowanie przez Radę Gminy na okres 4 lat Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami
Art. 97 ust. 5	Co dwa lata sporządzenie przez Burmistrza sprawozdania z realizacji programu i przedstawienie go Radzie Gminy oraz przekazanie do wojewódzkiego urzędu ochrony zabytków w celu aktualizacji wojewódzkiego oraz krajowego programu opieki nad zabytkami

3.4. INNE AKTY PRAWNE

1.	Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t. j. Dz. U. z 2012, poz. 647 z późn. zm.)
2.	Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (t. j. Dz. U. z 2013 r., poz. 1409 z późn. zm.)
3.	Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. z 2013 r. poz. 627, z późn. zm.)
4.	Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t. j. Dz. U. z 2010 r. nr 102, poz. 651 z późn. zm.)
5.	Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzenie działalności kulturalnej (t. j. Dz. U. z 2001 r. nr 13, poz. 123 z późn. zm.)
6.	Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t. j. Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.)
7.	Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t. j. Dz. U. z 2012, poz. 987)
8.	Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t. j. Dz. U. 2012 r., poz. 642 z późn. zm.)

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI.

4.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Ochrona i opieka nad zabytkami jest istotnym elementem polityki kulturalnej państwa. W celu stworzenia warunków niezbędnych do jej realizacji Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego opracowuje, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków, krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W dokumencie tym określa się, w szczególności, cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji.

W 2004 roku Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego przyjął harmonogram prac do opracowania Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Za zadanie priorytetowe polityki Państwa w dziedzinie ochrony zabytków uznano stworzenie mechanizmów pozwalających na dostosowanie tej sfery życia do warunków gospodarki rynkowej w celu zapewnienia pełnej ochrony narodowego dorobku kulturowego oraz wskazaniu możliwości zasad funkcjonowania ochrony zabytków w zjednoczonej Europie.

Celem programu jest wzmocnienie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. W związku z tym stworzono wykładnię porządkową ochrony zabytków poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich.

- Zasada Primum non nocere (po pierwsze nie szkodzić)

- Zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych)
- Zasady niezbędnej ingerencji (powstrzymanie się od działań niekoniecznych)
- Zasady, zgodnie z którą usuwać należy to i tylko to co na oryginał działa niszcząco
- Zasada czytelności i odróżnialności ingerencji
- Zasada odwracalności metod i materiałów
- Zasada wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

W trakcie prac nad programem przyjęto poniżej podane tezy dotyczące jego zakresu:

- Uwarunkowania ochrony i opieki nad zabytkami, ocena stanu zabytków ruchomych i nieruchomych, pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa, ocena stan służb konserwatorskich, opieki nad zabytkami oraz uregulowań prawnych.
- Działania o charakterze systemowym: powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, polityką przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa; wypracowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego i wprowadzenie jej do polityk sektorowych.
- System finansowania: stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.
- Dokumentowanie, monitorowanie i standaryzacja metod działania: dokumentowanie, monitorowanie, ujednoczenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych.
- Kształcenie i edukacja, kształcenie specjalistyczne, podyplomowe i system uznawalności wykształcenia, edukacja społeczeństwa, edukacja właścicieli i użytkowników.
- Współpraca międzynarodowa: współpraca z instytucjami i organizacjami, współpraca na obszarze Europy Środkowej.

4.1.2. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 została przyjęta przez Rząd RP 21 września 2004 r., jego przedłużenie czyli „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 przyjęto w 2005 roku. Powyższe dokumenty służą wdrożeniu Narodowego Programu Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego.”

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013, obejmuje wszystkie sfery i zagadnienia związane z funkcjonowaniem kultury. W ramach prac nad Dokumentem określono nową misję, którą w ramach przedstawionych założeń do strategii, wypełniać powinny instytucje zarządzające, pośredniczące, finansujące, współpracujące oraz wnioskodawcy.

Misją tą jest: *Zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów.*

Omawiany dokument wśród najważniejszych celów strategicznych państwa w zakresie ochrony zabytków wymienia:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami,
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa,
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej,
- ograniczenie uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie

Założenia do Narodowej Strategii Rozwoju Kultury zostały określone następująco:

- Państwo powinno realizować zadania z zakresu kultury poprzez działania Ministra Kultury oraz działania jednostek samorządu terytorialnego.
- Wydatki publiczne na kulturę w Polsce powinny wzrosnąć.
- Minister Kultury realizuje zadania własne poprzez narodowe programy kultury, narodowe instytucje kultury, placówki badawczo-rozwojowe, wyspecjalizowane instytucje typu arm's length oraz zlecenie zadań instytucjom samorządowym i pozarządowym.
- Budżet Ministra Kultury powinien być adekwatny do nowych działań. Ze względu na ograniczenia budżetu państwa winno poszukiwać się pozabudżetowych środków finansujących kulturę. W tym celu proponuje się uzupełnienie istniejącego modelu finansowania kultury o rozwiązania stosowane w Europie, tworzące fundusze celowe dla realizacji polityk w poszczególnych obszarach kultury.
- Państwo, w tym Minister Kultury, powinno być partnerem dla jednostek samorządu terytorialnego i wspólnie z nimi kształtować kulturę w regionach.
- Samorządy terytorialne powinny zyskać większą motywację w kształtowaniu instytucjonalnego zaplecza dla rozwoju kultury, w tym do wypełniania założonych w lokalnych strategiach rozwoju celów w sferze kultury, a rola państwa powinna sprowadzać się do badań naukowych i monitorowania tej sfery oraz do skutecznego zapobiegania sytuacjom kryzysowym. Jednocześnie Minister Kultury powinien posiadać odpowiednie środki na sprawowanie mecenatu nad działalnością instytucji kultury oraz instrumenty o charakterze motywującym, za pomocą których możliwa będzie realizacja polityki kulturalnej państwa w regionach.
- Zwiększyć powinna się społeczna partycypacja w sferze odpowiedzialności za kulturę, m.in. poprzez uspołecznienie decyzji podejmowanych w sferze kultury w regionach (lokalne strategie kulturalne, społeczne ciała opiniujące funkcjonowanie instytucji kultury). Wzrosnąć powinna również rola organizacji pozarządowych, poprzez równouprawnienie ich w dostępie do środków publicznych na zadania w sferze kultury.
- Unowocześnienie procesu zarządzania sferą kultury i usług kulturalnych.
- Wszystkie zaplanowane działania zaprogramowane w strategii powinny być dostępne dla mniejszości narodowych oraz instytucji prowadzonych przez te społeczności w celu pielęgnowania różnorodności kulturowej i ich tradycji jako dorobku polskiej kultury.
- Rosnące znaczenie powiązania kultury z rozwojem gospodarczym i dochodami regionów jest podstawą dla podjęcia działań w kształtowaniu zintegrowanych produktów turystycznych, wykorzystujących (i

działających na ich rzecz) elementy dziedzictwa kulturowego, aktywność instytucji kultury oraz skoncentrowane wokół tych instytucji przemysły kultury.

Strategicznymi obszarami w okresie programowania są:

- promocja czytelnictwa i wsparcie sektora książek i wydawnictw,
- ochrona dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie ochrona i rewaloryzacja zabytków,
- rozwój szkolnictwa artystycznego, w tym rozbudowa i modernizacja infrastruktury oraz unowocześnianie programów edukacji artystycznej i dostosowanie ich do rynku pracy,
- wzmocnienie efektywności działania i roli instytucji artystycznych w kreowaniu sfery kultury, w tym i promocji polskiej twórczości artystycznej,
- stworzenie systemu wspierania współczesnej twórczości artystycznej, stworzenie instytucji zajmujących się jej dokumentowaniem, gromadzeniem i udostępnianiem.
- Zwiększenie samodzielności instytucji kultury, także w znaczeniu ekonomicznym oraz wyposażenie ich w odpowiednie narzędzia finansowe, wpłynie pozytywnie na ich efektywność i konkurencyjność na rynku usług kulturalnych oraz na samodzielność programową.
- Rolą Ministra Kultury oraz jednostek samorządu terytorialnego jest motywowanie społeczności do partycypacji w funkcjonowaniu sfery kultury, w tym do dobrowolnego udziału w finansowaniu instytucji i wydarzeń kulturalnych oraz twórców za pomocą stworzonych narzędzi podatkowych. W tym celu Minister Kultury i samorządy powinny rozszerzyć obowiązki odpowiednich komórek swoich urzędów w zakresie promocji społecznej odpowiedzialności obywateli za kulturę (wspólne kampanie promocyjne, powstawanie społecznych paneli eksperckich i ciał doradczych związanych z możliwością pozyskania dodatkowych funduszy na kulturę w regionach).
- W związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej w równym stopniu zadaniem Ministra Kultury, jednostek samorządu terytorialnego i instytucji kultury staje się pozyskanie środków na kulturę z funduszy strukturalnych oraz innych środków Unii Europejskiej. W tym celu Minister Kultury i jednostki samorządu i instytucji kultury powinny zapewnić odpowiednie środki na wkład własny do projektów realizowanych w sferze kultury.

Założenia do Narodowej Strategii Rozwoju Kultury zostały poddane publicznej dyskusji z udziałem przedstawicieli środowisk twórczych, jednostek samorządu terytorialnego i partnerów społecznych. Strategia została uzupełniona o wnioski z tej dyskusji i zostanie przedstawiona do zatwierdzenia przez Radę Ministrów jako program działań na lata 2004–2013. Strategia zawiera działania instytucjonalne, organizacyjne, prawne, finansowe i kontrolne, wraz ze wskazaniem jednostek odpowiedzialnych za realizację tych zadań oraz potrzeb finansowych Ministra Kultury do realizacji strategii i źródła ewentualnego pochodzenia pozostałych środków. Integralną częścią strategii są narodowe programy kultury: „Promocja czytelnictwa i rozwój sektora książki”, „Rozwój instytucji artystycznych na lata 2004-2013”, „Wspieranie debiutów i rozwój szkół artystycznych Maestria na lata 2004-2013” oraz „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”.

4.2. STRATEGICZNE CELE POLITYKI WOJEWÓDZTWA I POWIATU W ZAKRESIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI

4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020

Strategia rozwoju województwa, stanowi główne narzędzie polityki regionalnej wytycza kierunki i cele działań podejmowanych przez władze województwa, a ich zakres w istotny sposób determinuje procesy rozwojowe regionu. Jest też ważnym punktem odniesienia dla powstających na poziomie województwa dokumentów programowych i planistycznych, w tym regionalnego programu operacyjnego, strategii sektorowych, programów, planów i działań.

Dotychczasowa Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego, została uchwalona w 2001 roku. Aktualizacji dokumentu dokonano w dniu 29.05.2006 r. Zaktualizowana Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego wyznacza perspektywę rozwoju regionu do 2020 r.

Dążenia i aspiracje władz województwa określa misja strategiczna:

„Mazowsze jako najbardziej rozwinięty gospodarczo region w Polsce podejmuje uczestnictwo w rywalizacji z innymi rozwiniętymi regionami, poprzez eliminowanie dysproporcji rozwojowych, rozwój nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy oraz zapewnienie mieszkańcom Mazowsza optymalnych warunków do rozwoju jednostki, rodziny, jak i całej społeczności, przy jednoczesnym zachowaniu spójnego i zrównoważonego rozwoju.”

Uszczegółowienie jej istoty zawierają poszczególne cele Strategii, wyznaczające najistotniejsze kierunki działań. Zamierzeniami Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego w zakresie kultury i turystyki są promocja i zwiększaniem atrakcyjności turystycznej regionu w oparciu o walory środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego oraz kształtowanie tożsamości regionu a także kreowanie i promocja jego produktu.

Celem działań promocyjnych jest budowanie trwałego i stabilnego wizerunku Mazowsza, którego dynamiczny rozwój oparty jest na wysokich walorach kulturowych materialnych i niematerialnych oraz przyrodniczych. Wymiernym efektem prowadzonej promocji będzie, zwiększenie wartości turystycznych regionu oraz aktywizacja obszarów wiejskich.

W tym celu podjęte zostaną następujące działania:

- wzmocnienie dotychczasowych kierunków działań samorządu propagujących zasoby dziedzictwa kulturowego oraz rozwój kultury w regionie,
- rewitalizacja zespołów zabytkowych i wykorzystanie ich do rozwoju funkcji turystycznych,
- wsparcie tworzenia lokalnych parków kulturowo-historycznych wokół istniejących zabytków architektury umożliwiających rozwój funkcji turystycznych,
- rozwój sieci szlaków turystycznych w obrębie województwa mazowieckiego, w tym sieci dróg o znaczeniu turystycznym, szlaków i ścieżek rowerowych oraz ich włączenie do sieci w sąsiednich województwach,

Główne zamierzenia strategiczne dotyczące turystyki i kultury obejmują:

- wykreowanie pasm turystyczno-kulturowych na rzecz rozwoju usług turystyczno-rekreacyjnych, przy jednoczesnym upowszechnianiu wiedzy o historii regionu i jego bogactwach;

- rozbudowanie zaplecza turystycznego (m.in. hoteli, pensjonatów, schronisk młodzieżowych),
- promowanie turystyki i sportów wodnych poprzez wyznaczenie i utrzymanie szlaków wodnych, rozwój żeglugi rzecznej oraz zaplecza towarzyszącego np. porty, przystanie, stacje, ośrodki turystyki wodnej,
- rozwijanie zintegrowanego systemu promocji i informacji turystycznej,
- utworzenie, we współpracy z samorządami lokalnymi, regionalnej sieci obsługi ruchu turystycznego, dostarczającej autoryzowanej oferty turystyczno-wypoczynkowej dla różnych segmentów rynku turystyki i wypoczynku w regionie,
- tworzenie dogodnych warunków do rozwoju kompleksów wypoczynkowych, rekreacyjnych i balneologicznych wraz z zakładami geotermalnymi oraz ich promocja,
- promocja wartości turystycznych regionu przy użyciu reklamy i upowszechniania wiedzy we współpracy z organizatorami turystyki,
- promowanie bogactwa Kampinoskiego Parku Narodowego, parków krajobrazowych, unikalnych tradycji: kurpiowskich, łowickich, podlaskich, kołbielskich oraz innych, czemu służyć będą organizowane wystawy twórczości regionalnej,
- wspieranie inicjatyw mających na celu promocję działalności sprzyjającej integracji Mazowsza, jako regionu o bogatej historii, wartościach przyrodniczych i wyrazistej tożsamości,
- wspieranie działalności Biura Przedstawicielskiego Województwa Mazowieckiego w Brukseli, które umożliwi efektywną promocję Mazowsza w Unii Europejskiej.
- zorganizowanie Regionalnej Organizacji Turystycznej oraz lokalnych organizacji turystycznych;
- powołanie Centrum Folklorystycznego skupiającego najciekawsze i unikalne wytwory kultur regionalnych,
- wydawanie publikacji promocyjnych oraz kreowanie pozytywnego wizerunku regionu w mediach

Kształtowanie tożsamości regionu oraz kreowanie i promocja jego produktu regionalnego, w założeniach strategii przyczyni się do budowania i wzmacniania tożsamości, atrakcyjności i promocji regionu w wymiarze krajowym i europejskim.

W związku z tym zostaną podjęte następujące działania polegające na:

- utworzenie instytucjonalnych ram, np. za pomocą regionalnego systemu certyfikacji, dla wspierania rozwoju marek regionalnych (np. tradycyjnych produktów żywnościowych czy produktów turystycznych),
- wspieraniu organizacji i stowarzyszeń regionalnych i lokalnych, które nie tylko kultywują wartości tradycyjne, ale również kreują aktywne postawy społeczne, lokalny patriotyzm, a także integrują społeczności lokalne w dostosowywaniu się do nowych warunków społeczno-gospodarczych,
- ochronie i promocji, którymi powinny zostać objęte zespoły urbanistyczne i dziedzictwo drewniane (w tym miejscowości o charakterystycznej unikalnej drewnianej zabudowie letniskowej położonej wzdłuż tzw. linii otwockiej), cenne krajobrazy kulturowe wsi i małych miast,
- promocji unikalnych zabytków architektury, miejsc pamięci narodowej oraz zamieszkania i pobytu wielkich twórców identyfikujących się z regionem,

- wspieraniu rozwoju dziedzin nauki, w tym humanistycznych, mających istotny wpływ na zachowanie i popularyzację dziedzictwa kulturowo-historycznego Mazowsza,
- kreowaniu regionalnych ośrodków tożsamości kulturowej,
- pielęgnowaniu i kultywowaniu lokalnych tradycji i zwyczajów, znajomości historii regionu,
- wprowadzeniu zintegrowanego systemu informacji kulturalnej, promującego dziedzictwo kulturowe i tradycję, funkcjonującego jako portal internetowy, dzięki któremu podawane będą informacje o wydarzeniach kulturalnych, wystawach, targach regionalnych, krajowych i zagranicznych promujących Mazowsze,
- promocji odrębności historyczno-kulturowej Mazowsza, nurtów kultury ludowej i wysokiej, dążąc do zahamowania pogłębiającej się dysproporcji między nimi poprzez aktywne wsparcie ośrodków i środowisk lokalnych, a także poprawę dostępu do kultury skupionej w Warszawie dla ludności spoza stolicy,
- organizowaniu okolicznościowych i stałych imprez lokalnych (targów, festiwali, konkursów),
- podjęciu szerszych działań promocyjnych wśród regionów polskich i europejskich,
- prezentowaniu szerokiej oferty związanej z kulturą regionu (obrzędy, rękodzieło, tradycje, kapele i zespoły folklorystyczne) oraz opracowanie katalogu ofert produktów regionalnych,
- ekspozycji regionalnych produktów ekologicznych i turystycznych, uwzględniających lokalne tradycje (przykładowo palmy kurpiowskie, wycinanki kołbielskie, czy strój łowicki), związanych z krajobrazem (wierzba, bocian) lub kulturą (Chopin i Żelazowa Wola),
- upowszechnianiu wiedzy o regionie poprzez organizowanie seminariów, debat, dyskusji oraz imprez.

4.2.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa stanowi podstawowy dokument wyznaczający cele i kierunki rozwoju regionu w układzie przestrzennym. Dokument zawiera uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne rozwoju województwa mazowieckiego, cele oraz kierunki zagospodarowania przestrzennego, w tym inwestycje celu publicznego o charakterze ponadregionalnym. Aktualnie obowiązujący plan zagospodarowania przestrzennego przyjęty został uchwałą Sejmiku Województwa Mazowieckiego w dniu 7 czerwca 2004 r.

Plan zagospodarowania przestrzennego stanowi wykładnię polityki przestrzennej województwa. Podstawowym celem tej polityki jest stworzenie warunków do osiągnięcia spójności terytorialnej oraz trwałego i zrównoważonego rozwoju poprawy życia oraz zwiększenia konkurencyjności regionu.

Głównym celem planu jest określenie polityki przestrzennej Mazowsza polegającej na ustaleniu zasad organizacji struktury przestrzennej województwa w zakresie: podstawowych elementów sieci osadniczej, rozmieszczenia infrastruktury technicznej i społecznej, wymagań dotyczących ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego. Celem polityki planu w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego jest kształtowanie tożsamości kulturowej Mazowsza. Polityka ta jest adresowana przede wszystkim do rejonów miast i miejscowości charakteryzujących się najcenniejszymi układami urbanistycznymi, wartościami krajobrazowymi, tradycją historyczną i zabytkowymi

obiektami architektonicznymi. Efektem tej polityki jest postulat objęcia ochroną prawną cennych krajobrazów kulturowych; krajobrazu kulturowego wsi i małych miast; zespołów budownictwa drewnianego; ośrodki tożsamości regionu; układów ruralistycznych i urbanistycznych; miejsc pamięci narodowej.

W sferze kultury niematerialnej polityka województwa będzie realizowana przez: propagowanie wiedzy o regionie i małych ojczyznach; pielęgnowanie odrębności kulturowej i wspieranie tożsamości ludowej; promowanie walorów kulturowych regionu oraz regionalnego folkloru poprzez różne formy organizacji imprez folklorystyczno-kulturowych oraz informowanie w mediach i wydawnictwach docierających do szerokiej rzeszy odbiorców; edukację w zakresie historii regionu i jego tożsamości kulturowej; wykorzystanie nowoczesnych technologii do zwiększenia możliwości edukacyjnych zapoznania się z dorobkiem kultury regionalnej i spuścizny kulturowej

4.2.3. Wojewódzki program opieki nad zabytkami na lata 2012-2015

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2015 opracował Zespół powołany przez Marszałka Województwa Mazowieckiego Zarządzeniami nr 43/11 i 98/11. Dokument został przyjęty przez Sejmik Województwa Mazowieckiego uchwałą nr 42/12 z dnia 12.03.2012 r.

Założeniem strategicznym programu jest: Zachowanie regionalnej przestrzeni kulturowej i kultywowanie tradycji jako podstawa budowania tożsamości kulturowej regionu i kształtowania postaw społecznych w sferze opieki nad zabytkami oraz wykorzystania dziedzictwa dla rozwoju regionu

W ramach programu określono cztery cele operacyjne, oraz szereg konkretnych zadań przypisanych poszczególnym działaniom.

Cele operacyjne i kierunki działań:

1) Ochrona i zachowanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa regionu

- ochrona zabytków ruchomych,
- ochrona zabytków nieruchomych,
- ochrona zabytków archeologicznych,
- ochrona, dokumentacja i popularyzacja zasobów o szczególnej wartości decydujących o specyfice regionu (najcenniejszych i charakterystycznych),
- ochrona i kreowanie krajobrazów kulturowych zachowujących tożsamość kulturową i walory krajobrazowe, w tym komponowanych ciągów zieleni,
- kształtowanie i ochrona przestrzeni historycznych miast i wsi,
- rewitalizacja historycznych ośrodków życia kulturalnego,
- pielęgnowanie tradycji i lokalnego folkloru w powiązaniu z zasobami dziedzictwa materialnego,
- popularyzacja i zwiększanie dostępności do zasobów dziedzictwa

2) kształtowanie tożsamości regionalnej.

- utrwalanie i kształtowanie świadomości mieszkańców o historii i zasobach dziedzictwa kulturowego, w tym regionalnego i lokalnego oraz budowanie i pielęgnowanie wrażliwości na bogactwo przestrzeni kulturowej,

- kształtowanie regionalnej dumy w oparciu o zabytki architektury i budownictwa,
- krajobraz kulturowy, wydarzenia historyczne oraz działalność wybitnych osób,
- wykorzystanie pamięci historycznej i zasobów dziedzictwa do integracji mieszkańców i stymulowania rozwoju - tworzenie przestrzennych ciągów inicjatyw,
- kreowanie ośrodków budowania tożsamości kulturowej regionu (w ramach pasm turystyczno-kulturowych oraz wskazanych w PZPWM),
- promocja walorów kulturowych regionu.

3) wzrost społecznej akceptacji dla zasobów dziedzictwa kulturowego regionu.

- stymulowanie działań służących ochronie obiektów zabytkowych i promowanie najlepszych przykładów takich działań,
- edukacja społeczeństwa w zakresie praw i obowiązków dotyczących opieki nad zabytkami,
- stymulowanie i intensyfikacja współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i pozarządowym w działaniach na rzecz edukacji, promocji, podniesienia świadomości o zasobach i potrzebie zachowania dziedzictwa regionu.

4) efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego regionu oraz kreowanie pasm turystyczno-kulturowych.

- wspieranie podmiotów posiadających w swoich zasobach znaczną liczbę zabytków w działaniach służących efektywnemu zarządzaniu obiektami zabytkowymi,
- stymulowanie wykorzystania dziedzictwa kulturowego w obszarze przemysłów kultury i czasu wolnego,
- kształtowanie pasm turystyczno-kulturowych,
- kreowanie produktów turystyki kulturowej w parciu o tradycje historyczne,
- wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju lokalnego i regionalnego poprzez organizację wydarzeń kulturalno-historycznych w miejscach zabytkowych,
- adaptacja obiektów zabytkowych dla współczesnych funkcji kulturalnych, turystycznych i edukacyjnych,
- propagowanie korzyści płynących z wykorzystania dziedzictwa i krajobrazu kulturowego dla rozwoju regionalnego i lokalnego.

4.2.4. Strategia Rozwoju Powiatu Wołomińskiego do 2025 roku

Strategia Rozwoju Powiatu Wołomińskiego do 2015 roku stworzona jest dla określenia celów strategicznych i zadań taktycznych rozwoju powiatu, w oparciu o dostępne zasoby i możliwości realizacji poszczególnych działań. Strategia w bezpośredni sposób nie odnosi się do sprawy ochrony zabytków znajdujących się na terenie powiatu, jednak w kilku istotnych kwestiach odwołuje się do zasobów dziedzictwa kulturowego. Wskazanie dziedzin pośrednio związanych z zasobami dziedzictwa kulturowego, jak np. turystyka i kultura, pozwala przyjąć, iż w opracowaniu tego dokumentu uwzględniono rolę zabytków, konieczność ich ochrony oraz możliwości adaptacji i wykorzystania ich potencjału. Strategia wymienia m. in. wiele dóbr kultury o najwyższych walorach poznawczych, natomiast jako słabości powiatu wskazuje m. in.:

- małą ilość ośrodków kultury;
- brak miejsca spotkań dla młodzieży, brak możliwości organizacji wolnego czasu;
- słabo rozwinięty sektor usług turystycznych.

Jako główne obszary aktywności rozwoju powiatu strategia rozwoju wskazuje między innymi rozwój turystyki i rekreacji. Zwiększenie środków budżetowych przeznaczonych na sektor turystyki, na oświatę, edukację, kulturę i promocję powiatu, a w szczególności jego walorów kulturowych, mają wpłynąć na realizację tego priorytetowego działania. Elementem niezbędnym jest opracowanie programu zarządzania turystyką, w którym zasób i ochrona dóbr kultury powiatu zostaną właściwie uwzględnione. Strategia Rozwoju Powiatu Wołomińskiego jest zgodna ze Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego oraz Narodowym Planem Rozwoju. Określa ona intencje i misję powiatu:

„Powiat Wołomiński to region o nowym wizerunku kształtujący społeczeństwo obywatelskie w oparciu o dziedzictwo kulturowe i tradycję chrześcijańską, przyjazny osadnictwu, rekreacji i przedsiębiorczości, kładący nacisk na ochronę środowiska przyrodniczego i bezpieczeństwo obywateli”

Powiat wołomiński skutecznie pełni rolę centrum gospodarczo - kulturowego w tej części Mazowsza, dlatego jako ważne działania wskazuje konieczność rewitalizacji miasta – stolicy powiatu, zapewnienie dużej ilości imprez kulturalnych. Warunki geograficzno - przyrodnicze wraz z zasobem dóbr kultury mogą stworzyć atrakcyjną ofertę turystyczną, a przez to zapewnić dobre warunki wykorzystania potencjału kulturowego.

4.2.5. Plan Rozwoju Lokalnego dla Powiatu Wołomińskiego na lata 2008-2015

Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Wołomińskiego 2008-2015 uzupełnia Strategię Rozwoju Powiatu Wołomińskiego do 2015, która jest dokumentem otwartym wymagającym uzupełnienia. Plan Rozwoju Lokalnego wnosi nowe treści, pomysły i sposoby rozwiązywania problemów. Precyzyjniej wskazuje zadania z zakresu ochrony zabytków, w tym zapewnienie właściwych kierunków do rozwoju turystyki i rekreacji, m. in. w oparciu o modernizację istniejących obiektów zabytkowych. Plan wśród planowanych wydatków związanych z realizacją podstawowych zadań wynikających z art. 4 ustawy o samorządzie powiatowym wymienia kulturę i ochronę dóbr kultury, co przekłada się na wskazanie konkretnych kwot w poz. 921 na lata 2008-2015. Plan Rozwoju Lokalnego jest dokumentem kierunkowym stanowiącym podstawę do wdrażania przedsięwzięć rozwojowych według kolejności przyjętych przez powiat celów strategicznych, spójnych ze strategią województwa.

4.2.6. Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2010-2013

Opracowanie powiatowego programu opieki nad zabytkami wymaga zaangażowania władz oraz pracowników samorządowych odpowiedzialnych za sprawy związane z ochroną i opieką nad zabytkami. W realizacji zadań z zakresu ochrony zabytków bardzo korzystne jest przekazanie kompetencji dotyczących opieki nad zabytkami określonym, odpowiedzialnym osobom, w każdej z gmin i w powiecie. Opracowanie ogólnych zasad współpracy

na poziomie gmin i powiatu jest niezbędnym elementem dla sprawnego funkcjonowania ochrony zabytków na terenie powiatu.

Główne cele polityki powiatowej związanej z ochroną zabytków:

- 1) Konsekwentne i planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami;
- 2) Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania oraz przyjęcie odpowiednich zasad zagospodarowania przestrzeni;
- 3) Wykreowanie wizerunku powiatu i tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego;
- 4) Zwiększanie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;
- 5) Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opieką nad zabytkami.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikają z dokumentów o charakterze strategicznym, opracowań wyznaczających kierunki polityki przestrzennej gminy oraz innych dokumentów.

5.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

Analiza dokumentów programowych gminy została dokonana na podstawie:

1. Strategii Rozwoju Gminy Radzymin na lata 2015-2024;
2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Radzymin;
3. Program Rewitalizacji dla Miasta Radzymin na lata 2016-2024;

5.1.1. Strategia Rozwoju Gminy Radzymin na lata 2015-2024

Dokument ten określa strategiczne kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy na lata 2015-2024 z projekcją do 2030 roku. Zawiera charakterystykę ogólną Gminy i aktualny opis jej potencjału. Precyzuje najważniejsze cele oraz zamierzenia inwestycyjne w korelacji do perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020. Jako podstawowy cel jest osiągnięcie zrównoważonego rozwoju regionalnego, prowadzącego do poprawy jakości życia lokalnej społeczności.

Kwestię ochrony dziedzictwa kulturowego ujęto w **Celu Strategicznym 4** wpisującym się w obszar: Kultura i turystyka: *Wielofunkcyjne wykorzystanie obszaru do rozwoju kultury, turystyki i rekreacji oraz promowanie dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego regionu jako elementu do budowania atrakcyjnego wizerunku Gminy i poprawy jakości życia mieszkańców.*

W jego ramach wskazano następujące cele operacyjne odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego:

- atrakcyjne zagospodarowanie oraz rewitalizacja przestrzeni publicznej w celu ożywienia społeczno-gospodarczego Gminy, w szczególności miasta Radzymin;
- efektywna i skuteczna promocja potencjału przyrodniczo-kulturalnego Gminy do kreowania marki, budowania większej rozpoznawalności w regionie i rozwoju gospodarczego obszaru;
- aktywna promocja turystyczna i kulturalna regionu;
- poprawa stanu technicznego oraz odnowienie wartości historycznej zabytkowych obiektów i lokalnych miejsc pamięci oraz pomników przyrody;
- zwiększanie świadomości historyczno-kulturalnej mieszkańców Gminy.

Jako kierunki działań do osiągnięcia powyższych celów operacyjnych wskazano:

Pkt. 2. Zbudowanie atrakcyjnej, innowacyjnej oferty turystyczno-kulturalnej regionu niezbędnej do kreowania marki, budowania większej rozpoznawalności Gminy i rozwoju gospodarczego obszaru.

Pkt. 3. Działania rewitalizacyjne, w tym inwestycyjne związane z renowacją zabytkowych obiektów, pomników przyrody, lokalnych miejsc pamięci itp.

Pkt. 6. Przedsięwzięcia z zakresu zwiększenia świadomości historyczno-kulturalnej i tożsamości narodowej mieszkańców Gminy poprzez organizację spotkań, eventów, spektakli, tworzenie wiosek tematycznych, kreowanie inicjatyw z aktywnym udziałem społecznym (integracja mieszkańców, współpraca z organizacjami społecznymi).

5.1.2. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego

W ramach Studium wyznaczono strefę ochrony konserwatorskiej obejmującej obszar historycznego rozplanowania miejskiego centrum Radzimina obejmując ochroną:

- historyczne rozplanowanie miejskie, w tym układ ulic i trzech placów miejskich: Starego Rynku, Placu Kościuszki i Placu Wolności,
- zachowanie pierzei ulic,
- skalę i charakter zabudowy,
- osie widokowe z kościołem p.w. Przemienienia Pańskiego jako dominantą.

Wskazano następujące zasady ochrony konserwatorskiej:

- wykonanie inwentaryzacji konserwatorskiej z waloryzacją historycznej zabudowy murowanej i drewnianej,
- utrzymanie elementów historycznego rozplanowania, ciągów komunikacyjnych,
- kompozycji urbanistycznej,
- zachowanie dotychczasowej dominanty widokowej - kościoła parafialnego,

- dostosowanie parametrów przestrzennych nowej zabudowy, oraz technologii i kolorystyki, do zachowanych obiektów o wartościach kulturowych
- wskazuje się celowość podjęcia prac inwentaryzacyjnych i rewaloryzacyjnych w stosunku do obiektów objętych wszystkimi formami ochrony konserwatorskiej; oraz w razie potrzeby opracowania programu adaptacji do nowych funkcji (turystycznych, edukacyjnych, publicznych).

W granicach stanowisk archeologicznych, konserwatorskich stref ochrony archeologicznej, wskazanych na rysunku obowiązuje uzgadnianie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich prac inwestycyjnych i zmian w zagospodarowaniu terenu; realizacja inwestycji winna być poprzedzona przeprowadzeniem badawczych prac archeologicznych.

W odniesieniu do zabytkowego budownictwa postuluje się:

- Ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków przez ich zachowanie i konserwację. Wszelkie prace przy obiektach i na terenach wpisanych do rejestru zabytków oraz w ich bezpośrednim otoczeniu mogą być prowadzone tylko za zezwoleniem odpowiednich służb ochrony zabytków.
- Ochrona obiektów kulturowych umieszczonych w ewidencji przez ich zachowanie i ochronę. Wszelkie prace przy obiektach i na terenach obiektów będących w ewidencji zabytków muszą być przeprowadzane za zgodą odpowiednich służb ochrony zabytków. Rozbiórka budynku o wartościach kulturowych może być dokonana tylko w uzasadnionych przypadkach za zgodą odpowiednich służb ochrony zabytków i po wykonaniu stosownej dokumentacji.

Zapisy w Studium uznają się za celowe podjęcie rewaloryzacji wartościowych zespołów zieleni miejskiej, szczególnie pozostałości zabytkowego parku krajobrazowego, oraz wzbogacenie funkcji parku przez zrealizowanie odpowiedniego programu użytkowego. Uznaje się za celowe objęcie ochroną przed zmianą użytkowania, uporządkowanie i upamiętnienie dawnych zamkniętych cmentarzy: żydowskiego i ewangelickich, jako świadectw bogatej historii miasta. Zaleca udostępnienie do zwiedzania, w celach poznawczych, zespołu 21 kopców ziemnych w Arciechowie, po uprzednim kompleksowym zbadaniu i zabezpieczeniu.

Istotnym zapisem w Studium jest wskazanie do objęcia szczególną formą ochrony miejsc i obiektów stanowiących świadectwo Boju o Radzymin w 1920 r., jako zdarzenia mającego najwyższą rangę dla Polski oraz najsilniej wyróżniającego Ziemię Radzyminską. Rekomenduje także wyznaczenie strefy ochrony konserwatorskiej oraz wpisanie pola bitewnego do rejestru zabytków, na podstawie interdyscyplinarnych badań dokumentacji bitwy. Zaleca się podjęcie działań w celu przygotowania kompleksowego projektu programu upamiętnienia Boju o Radzymin, oraz utworzenia zaplecza technicznego dla uroczystości rocznicowych.

W odniesieniu do stanowisk archeologicznych Studium zakłada:

- 1) Ograniczenie na ich terenie wszelkich działań mogących przyczynić się do ich niszczenia (m.in. głęboka orka, kopanie dołów i rowów, eksploatacja złóż mineralnych).

2) Ich ochronę w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego za pomocą archeologicznych stref ochrony konserwatorskiej. Realizacja inwestycji na stanowiskach archeologicznych wymagać będzie uzyskania uzgodnienia lub opinii od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz przeprowadzenia, za jego pozwoleniem, badań archeologicznych i wykonania ich dokumentacji.

5.1.3. Program Rewitalizacji dla Miasta Radzymin na lata 2016-2024

W wyniku przeprowadzonych badań wskazano że do kluczowych czynników i zjawisk kryzysowych w gminie należy m.in. zły stan techniczny części obiektów zabytkowych oraz niewystarczająca promocja kluczowych wyróżników gminy, które są podstawą do budowy silnej marki Radzymina. Jako rekomendowany kierunek działań w ramach procesu rewitalizacji wskazano poprawę stanu technicznego obiektów oraz zwiększenie zainteresowania obiektami zabytkowymi wśród mieszkańców, turystów i potencjalnych inwestorów.

W granicach Śródmieścia miasta Radzymin wyznaczono następujące obszary objęte działaniami rewitalizującymi:

Wśród przedsięwzięć rewitalizacyjnych związanych z ochroną dóbr kultury w Programie wskazano następujące projekty:

- Wzrost regionalnego potencjału turystycznego poprzez ochronę obiektów zabytkowych – rewitalizacja domku administratora w Parku Eleonory Czartoryskiej w Radzyminie wraz z nadaniem mu nowej funkcji.
- Zagospodarowanie Parków Miejskich i Zieleńców Wiejskich. Wśród obszarów parkowych uwzględniono obiekty będące pod ochroną konserwatorską – Park Eleonory Czartoryskiej, Plac Wolności, Plac Tadeusza Kościuszki zespół parkowy przy cmentarzu ewangelickim przy ul. Polnej, Kirkut.

W ramach projektów uzupełniających na obszarach rewitalizowanych w planowanych działaniach uwzględniono prace przy poniższych obiektach zabytkowych:

- Renowacja zabudowy przy ul. Konstytucji 3-go Maja 4
- Remont "Domku administratora"

5.2. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO MIASTA I GMINY RADZYMIN

5.2.1. Zarys historii obszaru Gminy Radzymin

Pierwsze wzmianki o Radzyminie pochodzą z 1440 r. i mówią o wsi szlacheckiej, będącej własnością dziedzica Jana, podkomorzego księcia Konrada Mazowieckiego. Nazwę wsi etymologowie wywodzą od imienia Radzymir. Według przekazów nazwa może też pochodzić od słów „Radzę, omiń to miejsce” umieszczanych na tablicach przy wjeździe do okolicznych, pełnych niebezpieczeństw puszczy, bagien i moczarów .

W okresie wczesnego średniowiecza Radzymin był prawdopodobnie osadą targową. We współczesnym rozplanowaniu miasta czytelny jest jeszcze zarys placu targowego, którego częścią jest Stary Rynek. Wrzecionowaty zarys wczesnośredniowiecznego placu targowego wpłynął na podział przylegających do niego gruntów na działki – charakteryzujące się znaczną długością. Tak powstał zespół działek między ulicami Zduńską i Głowackiego i na odcinku między al. Jana Pawła II oraz ulicami Kardynała Wyszyńskiego i Reymonta.

Dnia 5 lutego 1473 roku w Radzyminie Kazimierz, książę mazowiecki, biskup płocki, brat księcia Bolesława V, erygował parafię. Fundacja kościoła przypisywana jest dziedzicowi wsi Janowi. Teren należący obecnie do kościoła parafialnego (ograniczony od południa placem Kościuszki, od zachodu terenem zabudowanym, od wschodu ulicą Polskiej Organizacji Wojskowej, zaś od północy ul. Głowackiego) jest najprawdopodobniej jedynie częścią terenu pierwotnie stanowiącego własność kościoła. Obecna dwuwieżowa budowla kościelna znajduje się prawdopodobnie w miejscu najstarszego kościoła.

Lokacja Radzymina nastąpiła w XV wieku. Książę Bolesław V nadał osadzie dnia 5 września 1475 roku prawo miejskie chełmińskie. Radzymin liczył wtedy 38 domów i 387 mieszkańców. Związane z lokacją osadnictwo

przesunęło się na południowy wschód i tam wytworzyło się centrum funkcjonujące do dziś. Prawdopodobną pozostałością rynku lokacyjnego jest obecny Plac Wolności.

Wkrótce po nadaniu praw miejskich Bolesław V zezwolił na wybudowanie w Radzyminie zamku. Jego lokalizacja nie jest znana, istnieje jednak hipoteza – prawdopodobnie klasycystyczny budynek dawnego Szpitala (ul. Konstytucji 3 Maja 19) zbudowany został na planie murów zamku obronnego. Świadczy o tym niespotykany układ bryły XIX-wiecznego budynku z nietypowymi dla tego okresu mocno wysuniętymi narożnymi elementami, przypominającymi położeniem alkierze dworu szlacheckiego. Można przypuszczać, że budowla z wysuniętymi „alkierzami”, niewątpliwie obronna, musiała istnieć w tym miejscu i na jej fundamentach wzniesiono w XIX wieku szpital, obecnie internat.

W 1605 roku Radzymin przeszedł w ręce Leszczyńskich, jako posąg ostatniej z rodu Anny, wniesiony Rafałowi Leszczyńskiemu. Za panowania Augusta II Radzymin należał do Bielińskich, następnie (2 poł. XVIII w.) do Michała Czartoryskiego, kanclerza wielkiego księcia litewskiego i jego żony Eleonory z Waldsteinów. Działalność księżnej Eleonory Czartoryskiej miała duże znaczenie dla miasta. Jej staraniem wzniesiono w 1781 r. kościół murowany, budynek szkółki początkowej, założonej przez księdza Kazimierza Narbutta, wybitnego działacza Komisji Edukacji Narodowej, oraz pałac wraz z otaczającym go parkiem. Według napisanego po angielsku „Dykcyonarzyka geograficznego...” z XVIII w. Radzymin był wówczas „pałacem a osobliwie ogrodem pięknym zaszczycony”.

Zarówno pałac jak i park nie zachowały się do dzisiaj – tylko ślady dawnego układu czytelne są w terenie. Teren założenia pałacowo-parkowego wraz z zapleczem wyznaczają obecne ulice al. Jana Pawła II – Norwida – Czartoryskiej, a więc był to rozległy obszar zajmujący około 1/4 powierzchni ówczesnego miasta. Pałac i park były ze sobą prawdopodobnie powiązane. Był to park typu angielskiego, w którym stylistyka swobodnych układów przeczyła barokowym rozplanowaniom i osiowym integracjom obiektów. Po rozebraniu pałacu park funkcjonował jako park publiczny aż do I wojny światowej, następnie rozparcelowany wszedł w skład terenów zurbanizowanych. Staraniem księżnej powstało ciekawe rozwiązanie urbanistyczne polegające na wyprowadzeniu głównej ulicy (obecnie Konstytucji 3 Maja) jako osi widokowej na budynek (ul. Konstytucji 3 Maja 19) przebudowany później przez barona Morenheima wg proj. H. Marconiego na szpital, obecnie siedziba instytucji samorządowych); która rozwidła się na dwie ulice obejmujące budowlę (obecnie ul. Korczaka i ul. Wołomińska). Najprawdopodobniej było to uregulowanie dawnej drogi łączącej średniowieczny zamek z miastem.

Po trzecim rozbiórce Polski w 1795 r. Radzymin znalazł się w zaborze pruskim, w latach 1807-15 w Księstwie Warszawskim, następnie w Królestwie Polskim. Granica zaboru pruskiego przebiegała wzdłuż rzeki Czarnej w Strudze – położenie przygraniczne miasta wpłynęło na rozwój handlu; wybudowano komorę celną. Miasto liczyło wtedy 3500 mieszkańców.

Na początku XIX wieku dobra radzymińskie znajdowały się w posiadaniu Raczyńskich, a od 1818 roku właścicielem stał się książę Edward Lubomirski. Po jego tragicznej śmierci (wskutek rany odniesionej w pojedynku) nabywcą Radzymina był baron Ludwig de Morenheim, sekretarz Wielkiego Księcia Konstantego w Warszawie. Z jego inicjatywy wzniesiono zaprojektowany przez Henryka Marconiego i oddany do użytku w 1843

r. szpital na około 40 łóżek, wydzierżawiony na lazaret dla wojska. Około roku 1830 zaczęły powstawać wokół Radzimina kolonie niemieckie. Po 1840 r. Radzymin przeszedł w ręce rodziny Krusensternów, którzy oddali zarząd dobrami plenipotentom. W roku 1843 przeniesiono z Łowicza do Radzimina „Instytut Nauczycieli Elementarnych”. Plac z ogrodem podarowali Krusensternowie, gmach zaś według projektu Antoniego Corazziego wystawiło w latach 1843-1844 ministerium oświaty. Instytut był internatem dla 100 uczniów i miał 4 klasy.

W roku 1860 przeprowadzono linię kolei żelaznej warszawsko-petersburskiej. Przyczyniło się to do wycinania lasów i powstawania drobnych folwarków i osad w pobliżu stacji i przystanków. W roku 1861 miasto zostało poważnie zniszczone przez pożar.

Od Krusensternów dobra radzimińskie nabył Antoni Skarbak-Kruszewski, marszałek szlachty powiatu sejneńskiego. Zamieszkał on w domu dla plenipotentów, pałac w części rozebrał, w części pozostawił swojemu losowi. Z materiałów pozyskanych z rozbiórki pałacu postawił budynki gospodarcze na folwarku w Dybowie. Skarbak-Kruszewski prowadził także rabunkową gospodarkę w lasach otaczających Radzymin, przyczynił się od do wyrąbania i wyprzedania dużych połaci leśnych.

W 1867 roku Radzymin stał się miastem powiatowym guberni warszawskiej. Utworzony został z połowy powiatu stanisławowskiego i 5 wsi powiatu warszawskiego, miał 21,42 mil kwadratowych. Budynek szpitala ufundowanego przez Morenheimę po przebudowie około 1870 r. oddano rządowi na biuro powiatu.

Rozwój demograficzno-urbanistyczny Radzimina w XIX wieku przedstawiał się następująco:

- 1810 rok: 917 mieszkańców
- 1827 rok: 1053 mieszkańców, 103 domy drewniane
- 1858 rok: 2389 mieszkańców, w tym 1281 Żydów, 9 domów drewnianych, 5 murowanych
- 1870 rok: 3232 mieszkańców, w tym 1962 Żydów, 55 ewangelików
- 1881 rok: 3718 mieszkańców, 177 domów, w tym 10 murowanych.

W 1896 roku przeprowadzono pierwszą w Królestwie Polskim linię kolejki wąskotorowej do Warszawy (Marecka Kolej Dojazdowa), co przyniosło ożywienie gospodarcze. Tor kolejki poprowadzono wzdłuż drogi bitej łączącej z Warszawą. Kolejka istniała do 1974 r., a jej pozostałością jest zachowany dawny budynek dworca (Radzymin Wąskotorowy) użytkowany obecnie jako budynek usługowy.

W latach 1897-1919 rozbudowano kościół parafialny wg projektu Konstantego Wojciechowskiego, dodając dwie boczne nawy i dwie wieże.

Na przełomie XIX i XX w nastąpił rozwój przemysłu; powstało kilka zakładów – olejarnie, cegielnia, browar, fabryka lasek, fabryka wyrobów żelaznych, fabryka mydła.

W roku 1903 od rodziny Skarbak-Kruszewskich dobra radzimińskie (miasto Radzymin z czterema folwarkami: Aleksandrowem, Dybowem, Wioską Radzimińską i Mokrem) o powierzchni 7581 morgów nabyli do spółki na licytacji panowie Budny, Rawicz i Hirszman. Finalnie właścicielem został Władysław Rawicz.

Ludność żydowska w Radzyminie

Pierwsi Żydzi zaczęli osiedlać się w Radzyminie w XVII wieku. W 1827 r. w mieście żyło 432 Żydów, co stanowiło 33% wszystkich mieszkańców. Pierwsza synagoga wzniesiona została w 1840 r. Mieściła się przy ul. Warszawskiej, była drewniana i pokryta gontem. Drugą, murowaną synagogę (chasydzką) wzniesiono w II połowie XIX w. pomiędzy ul. Zduńską i Starym Rynkiem z inicjatywy cadyka Jakowa Arie Gutermana, przybyłego do miasta w 1848 roku. W poł. XIX w. ludność żydowska stanowiła już ok. 70% mieszkańców Radzymina; były to 1278 osoby. Z kolei w 1897 r. mieszkało w mieście 2133 Żydów – było to 53% mieszkańców. W 1921 r. liczba ludności żydowskiej wzrosła do 2209, co stanowiło 55% mieszkańców Radzymina. W 1931 r. żydowskich mieszkańców było już 3559 (52,6 %). Gmina żydowska posiadała trzy synagogi, cheder oraz jesziwę założoną przez miejscowych chasydów radzyński.

Po I wojnie światowej Radzymin utrzymał swoją rangę miasta powiatowego. Najbardziej dramatycznym wydarzeniem z dziejów miasta jest Bitwa Warszawska w wojnie polsko-bolszewickiej, która rozegrała się w dniach 13-17 sierpnia na wschodnich przedpolach stolicy. Walki pod Radzyminem przeszły do historii jako „Cud nad Wisłą”. Bohaterstwo i determinacja polskich żołnierzy i cywilów oraz strategia naczelnego wodza Józefa Piłsudskiego przyniosły zwycięstwo, którego znaczenia nie sposób przecenić. Miasto kilkakrotnie przechodziło z rąk do rąk, wskutek czego uległo silnemu zniszczeniu.

Szybki rozwój miasta nastąpił w okresie międzywojennym. Liczba mieszkańców kształtowała się następująco:

- 1921 rok: 4200 mieszkańców
- 1939 rok: 8000 mieszkańców

W początku lat dwudziestych został zurbanizowany znaczny teren, położony w sąsiedztwie ośrodków historycznych. Rozdzielono ulicami na bloki i podzielono na działki część dawnego ogrodu pałacowego oraz częściowo ziemie dawnego folwarku radzyńskiego. Działki przewidziane były dla zabudowy willowej, względnie indywidualnych domków jednorodzinnych.

Okres II wojny światowej był tragiczny dla mieszkańców Radzymina. 1 września 1939 r. nad miastem została stoczona pierwsza bitwa powietrzna II wojny światowej; na początku września odbyły się pogrzeby 147 żołnierzy polskich poległych w bitwie pod miastem oraz lotników. W trakcie okupacji Niemcy rozstrzelali około 500 osób, w Treblince zaś zgładzono około 3900 mieszkańców narodowości żydowskiej. Na przełomie lipca i sierpnia 1944 r., w okolicach Radzymina, została stoczona bitwa pancerna zakończona klęską 3 korpusu pancernego 2 Armii Sowieckiej. Miasto uległo w trakcie prowadzonych działań wojennych znacznym zniszczeniom. Bezpośrednio po wojnie Radzymin liczył około 4000 mieszkańców. Zniszczenia wojenne oraz nowe stosunki polityczne w okresie powojennym spowodowały, że Radzymin nie stanowił dla nowych władz miejsca, które chciano szczególnie eksponować. Niszczono pamiątki, zmieniano nazwy ulic i starano się wyciszyć sprawy związane z Bitwą 1920 roku. W 1952 roku siedzibę powiatu przeniesiono do Wołomina co miało negatywny wpływ na sytuację gospodarczą i ekonomiczną miasta. W 1988 r. przywrócono w Radzyminie historyczne nazwy ulic, nawiązujące do chlubnych kart historii.

Obecnie powierzchnia gminy Radzymin wynosi 12 946 ha, co stanowi 13,6% powierzchni powiatu wołomińskiego. Gmina Radzymin ma charakter miejsko-wiejski. Obszar miasta zajmuje 2339 ha a obszar wiejski gminny - 10 607 ha. Gminę tworzy miasto Radzymin oraz dwadzieścia osiem sołectw: Arciechów, Borki, Cegielnia, Ciemne, Dybów Folwark, Dybów Kolonia, Emilianów, Łąki, Łosie, Mokre, Nadma Pólko, Nadma Stara, Nowe Słupno, Nowe Załubice, Nowy Janków, Opole, Ruda, Rżyska, Sieraków, Słupno Osiedle, Stare Słupno, Stare Załubice, Stary Dybów, Stary Janków, Wiktorów, Wolica, Zawady, Zwierzyniec.

Obecnie na terenie Gminy Radzymin zameldowanych na pobyt stały jest 24 475 mieszkańców – wg danych na 31.10.2015 r.

5.2.2. Zabytkowe układy przestrzenne

Teren gminy Radzymin leży w centrum historycznego Mazowsza. Wzmiankowany jest w najstarszych źródłach pisanych dotyczących regionu. Z tego względu niezwykle istotną wartością jest ochrona historycznego założenia urbanistycznego miasta Radzymina. Na terenie miasta wyróżnić można następujące zespoły przestrzenne:

- ślady osady targowej- obszar Starego Rynku,
- tereny przyłączone po lokacji- obszar Placu Wolności,
- zabudowa wzdłuż osi miasta- obszar ulicy Konstytucji 3-go Maja,
- pozostałości głównych ciągów komunikacyjnych,
- układy zieleni miejskiej – Pl. Wolności, Pl. Kościuszki, ul. Norwida, ul. Warszawska,
- cmentarze: wojenny (z okresu wojny w 1920 r.), parafialny, żydowski, ewangelicki przy ul. Polnej.

Obszar obejmujący historyczne rozplanowanie miejskiego centrum Radzymina ujęty został w strefie ochrony konserwatorskiej uwzględnionej w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego obejmując:

- historyczne rozplanowanie miejskie, w tym układ ulic i trzech placów miejskich,
- zachowane pierzeje ulic,
- skalę i charakter zabudowy,
- osie widokowe z kościołem p.w. Przemienienia Pańskiego jako dominantą.

5.2.3. Zabytki nieruchome. Charakterystyka najcenniejszych obiektów na terenie gminy.

Wśród zabytkowych obiektów na terenie Gminy Miasto Radzymin wyróżnić można obiekty sakralne, użyteczności publicznej, kamienice mieszczańskie, budynki willowe oraz zabytkowe założenia zieleni projektowanej i cmentarze. Wykaz wszystkich obiektów zabytkowych zawarty jest w gminnej ewidencji zabytków, stanowiącej podstawę do gminnego programu opieki nad zabytkami (zob. rozdz. zabytki nieruchome objęte prawnymi formami ochrony).

Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla gminy

- **Kościół parafialny p.w. Przemienienia Pańskiego, ob. Kolegiata p.w. Przemienienia Pańskiego i wolnostojąca dzwonnica**

Wzniesiony w stylu klasycystycznym według projektu Jana Chrystiana Kamsetzera w latach 1779-1780, ufundowany przez księżną Eleonorę Czartoryską. Pierwotnie była to budowla murowana, jednonawowa, dekorowana trójkątnym szczytem. W latach 1897-1919 kościół został przebudowany i powiększony o nawy boczne, prezbiterium, kaplice i zakrystię wg projektu Konstantego Wojciechowskiego. Fasada została przekształcona przez dodanie dwóch wysokich wież zwieńczonych czworobocznymi hełmami. Obok kościoła znajduje się plebania z drugiej połowy XVIII wieku i cmentarz. Zespół kościelny otoczony jest ceglany murem i żeliwnym ogrodzeniem. W 1944 r. hitlerowcy podminowali i wysadzili w powietrze główny front kościoła wraz z wieżami. Po wojnie odbudowano świątynię i jej elewacja frontowa nabrała cech klasycystycznych. Zachowało się również wiele cennych detali np.: osiemnastowieczne obrazy: „Św. Roch”, „Św. Eleonora pod krzyżem”, „Św. Rodzina z Janem Chrzycielem”, barokowe rzeźby Św. Jana Nepomucena, Św. Kingi oraz Chrystusa Ukrzyżowanego. W jedną ze ścian po 1911 roku została wmurowana tablica epitafijna poświęcona Księżciu Edwardowi Lubomirskiemu, dziedzicowi Radzymina. Obok kościoła znajduje się plebania z drugiej połowy XVIII wieku. W 1992 roku ksiądz Biskup Kazimierz Romaniuk podniósł świątynię radzymińską do rangi Kolegiaty.

- **Budynek szkoły elementarnej i przytułku dla ubogich z 1779 r. (tzw. przy św. Janie)**

Budynek znajduje się obok kościoła. Szkoła została założona przez ks. Kazimierza Narbutta i ufundowana przez księżną Eleonorę Czartoryską. W 1797 r., w okresie kiedy Radzymin był pod zaborem austriackim, szkoła wraz z przytułkiem została rozwiązana. W 1818 roku, gdy Radzymin został wcielony do granic Królestwa Polskiego, szkołę oraz przytułek reaktywowano i działały one do roku 1867. Po upadku

Powstania Styczniowego Rosjanie odebrali budynek i utworzyli w tym miejscu szkołę ludową. W latach 1918-1934 w budynku działała szkoła powszechna II Rzeczypospolitej, a po II Wojnie Światowej aż do roku 1992 mieścił się internat Studium Wychowania Przedszkolnego, a następnie siedziba Towarzystwa Przyjaciół Radzimina, Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej Obwód „Rajski Ptak” oraz koła Polskiego Związku Wędkarskiego. Obecnie budynek należy do parafii p.w. Przemienienia Pańskiego. Przed budynkiem znajduje się barokowa figura św. Jana Nepomucena z drugiej połowy XVIII wieku.

- **Szpital wojskowy, obecnie siedziba instytucji samorządowych i powiatowych**

Szpital na około 40 łóżek i wydzierżawiony na lazaret dla wojska powstał z inicjatywy) nabywcą Radzimina był barona Ludwiga de Morenheim, sekretarza Wielkiego Księcia Konstantego. Budynek utrzymany w formach klasycystycznych, zaprojektowany przez Henryka Marconiego i oddany do użytku w 1843 r. W 1867 r. budynek zajęły rosyjskie władze powiatowe. Od 1915 do 1918 r. budynek zajmowały władze niemieckie. W 1918 r. w budynku powstała siedziba starostwa powiatowego. Obecnie w budynku mieści się siedziba niektórych instytucji samorządu miejskiego i powiatowego.

- **Budynek Instytutu Nauczycieli Szkół Elementarnych, obecnie Liceum Ogólnokształcące im. C.K. Norwida**

Wzniesiona w latach 1843-1844 wg projektu Antonio Corazziego w stylu klasycystycznym dla Instytutu Nauczycieli Elementarnych. Plac pod budynek z dość dużym ogrodem podarował dziedzic Krusenstern, budowę finansowało Ministerstwo Oświaty Królestwa Polskiego. Instytut Nauczycieli Elementarnych posiadał szkołę oraz internat dla uczniów. Obecnie siedziba II Liceum Ogólnokształcącego im. C.K. Norwida.

- **Dworek XVIII-wieczny myśliwski księżnej Eleonory Czartoryskiej wraz z pozostałością parku krajobrazowego**

Budynek dawnego tzw. „Domu Administratora” stanowi wraz z parkiem jedyną pozostałość po dawnym założeniu pałacowo-parkowym.

- **Budynek dworca kolejki wąskotorowej (Stacja Radzymin Wąskotorowy), obecnie budynek usługowy**
Budynek dworca stanowi pozostałość po nieistniejącej Mareckiej Kolei Dojazdowej łączącej Warszawę z Markami i Radzyminem, kursującej w latach 1896-1974.

- **Kaplica „Na Zjawieniu”**

Wzniesiona na pocz. XX w. wg autorstwa Feliksa Michalskiego. Budynek murowany, utrzymany w malowniczych formach nawiązujących do stylu zakopiańskiego, traktowanych jako wyraz poszukiwań stylu narodowego w architekturze. Kapliczka została postawiona w miejscu poprzedniej, otoczonej kultem drewnianej kapliczki ze studnią wewnątrz, która według przekazów była miejscem objawienia się Matki Boskiej

5.2.4. Zabytkowe cmentarze

- **Cmentarz parafialny parafii rzymsko-katolickiej p.w. Przemienienia Pańskiego w Radzyminie**

Cmentarz parafialny znajduje się niedaleko kościoła i założony został przez ówczesnego proboszcza - ks. Kazimierza Narbutta, członka Komisji Edukacji Narodowej w 1779. Obecnie ma powierzchnię ok. 3 hektarów. Powiększony w latach 1836 i 1864 i ogrodzony kamiennym murem w 1868 roku. Na cmentarzu

znajdują się na nim mogiły powstańców z 1863 roku oraz zabytkowe pomniki nagrobne, najstarsze zachowane nagrobki klasycystyczne pochodzą z 1830 i 1831 r. Najokazalszym pomnikiem jest grobowiec z 1855 roku oficera wojsk rosyjskich francuskiego pochodzenia – Aleksandra Trussona.

- **Cmentarz Poległych 1920 roku**

Cmentarz żołnierzy polskich poległych w bitwie pod Radzyminem w 1920 r. Pierwsze pochówki to zbiorowe mogiły żołnierzy polskich poległych w bitwie pod Radzyminem, Nieporętem i Mokrem. Kolejne pochówki to bratnia mogiła 127 żołnierzy polskich 1939 roku oraz groby żołnierzy organizacji konspiracyjnych z lat wojny 1939 - 1944. Na terenie cmentarza znajduje się kaplica cmentarna z obrazem Matki Boskiej Ostrobramskiej, pamiątkowymi tablicami, urnami z ziemią z Katynia oraz z cmentarzy żołnierzy polskich poległych w 1920 r. w Grodnie, Nowogródku i Wołkowysku. Na bramie cmentarnej i mogiłach umieszczone są tablice upamiętniające bohaterskie pułki walczące o Radzymin. Od 1989 roku cmentarz jest miejscem państwowych corocznych uroczystości upamiętniających „Cud nad Wisłą” z sierpnia 1920 r. i stanowi zakończenie szerokiej promenady, tzw. „Drogi Golgoty”, prowadzącej z Kolegiaty Przemienienia Pańskiego w centrum Radzymina. W czerwcu 1999 r. Papież Jan Paweł II - odwiedził Radzymin i na tymże cmentarzu wygłosił przemówienie ku czci poległych w wojnie w 1920 r. Obecnie cmentarz jest także cmentarzem grzebalnym parafii rzymsko-katolickiej.

- **Cmentarz żydowski (nieczynny)**

Nieznana jest data założenia cmentarza, z całą pewnością istniał już w 2 poł. XVIII w. co odnotował w 1775 r. wizytator diecezji płockiej. Cmentarz stanowił miejsce pochówku wyznawców judaizmu z Radzimina i okolicznych miejscowości. W 1903 r. na cmentarzu pochowano cadyka Szlomo Jehoszuę Dawida syna Jakowa Arie Gutermana z radzyмиńskiej dynastii chasydzkiej. Nad jego grobem wzniesiono oheł. W 1939 r. cmentarz zajmował działkę w kształcie wydłużonego prostokąta, o przybliżonych wymiarach 95x240 m. Podczas drugiej wojny światowej na cmentarzu chowano zwłoki osób zmarłych lub zabitych w miejscowym getcie, na jego terenie dokonywano też egzekucji. Prawdopodobnie w okresie okupacji Niemcy w znacznym stopniu zniszczyli cmentarz. Relikty macew były wykorzystane do budowy jednego z okolicznych domów i utwardzenia podwórza. Cmentarz został formalnie zamknięty uchwałą prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej z 15 września 1964 r. W tym czasie cmentarz pozostawał bez opieki, był pozbawiony ogrodzenia, w kolejnych latach splantowany i zamieniony w park. Zapewne wkrótce po wyzwoleniu ocaleni z Zagłady Żydzi radzyмиńscy w miejscu zburzonego w czasie wojny ohełu cadyka zbudowali betonowy sarkofag, który w ostatnich latach zabezpieczony został zadaszeniem. Obecnie miejsce dawnego cmentarza funkcjonuje jako teren zielony, poprzedzielany ścieżkami i drogami polnymi.

- **Cmentarze ewangelickie (nieczynne)**

Powstanie cmentarzy należy wiązać z osadnictwem niemieckim (ewangelickim), mającym miejsce od 1869 roku. Zachowały się ślady po dwóch cmentarzach ewangelickich w Radziminie przy ulicy Polnej i w Wiktorowie. Najstarszy zachowany nagrobek na cmentarzu przy ul. Polnej pochodzi z 1926 roku. Na cmentarzu w Wiktorowie nie zachowały się żadne nagrobki.

5.2.5. Miejsca pamięci narodowej poza cmentarzami

Na terenie gminy poza wymienionymi powyżej cmentarzami na terenie miasta i gminy znajdują się mogiły żołnierskie, będące świadectwem wojny polsko-bolszewickiej z 1920 roku i II wojny światowej.

- **Pole bitewne „Bitwy o Radzymin”**

Losy wojny polsko-bolszewickiej z 1920 roku rozstrzygnęły się w dniach od 13 do 16 sierpnia 1920 roku na przedpolach Warszawy. Jest to najważniejszy fakt historyczny, silnie wyróżniający miasto i okolicę. Ranga bitwy zwanej „Cudem nad Wisłą” lub „Bitwą Warszawską” jest wyjątkowo wysoka. Uznana została za jedną z najważniejszych we współczesnej historii spośród tych, które decydowały o losach Europy. Stanowi najwyższą wartość historyczną środowiska kulturowego Ziemi Radzyمیńskiej.

5.2.6. Zabytki ruchome. Kapliczki, figury i krzyże przydrożne

Zabytki ruchome wewnątrz budynków to głównie wyposażenie kościoła kolegiackiego p.w. Przemienienia Pańskiego. Z obiektów znajdujących się na zewnątrz należy wskazać zabytkowe nagrobki na cmentarzu parafialnym Przemienienia Pańskiego, figury, pomniki i kapliczki przydrożne.

Zestawienie najważniejszych obiektów na terenie gminy:

- Figura św. Jana Nepomucena z 1782 roku przy kościele parafialnym w Radzyminie.

- Pomnik Tadeusza Kościuszki z 1920 r. na Pl. Kościuszki w Radzyminie, wzniesiony dla uczczenia odzyskania Niepodległości, 18 sierpnia 1920 roku odbyła się podniosła uroczystość odznaczenia żołnierzy I Armii Wojska Polskiego orderem Virtuti Militari za bohaterstwo w bitwie pod Radzyminem.

- Kapliczka w Starym Dybowie z 1921 r. (u zbiegu ulic Myśliwskiej i Zwycięską), murowana, czworoboczna zwieńczona krzyżem
- Kapliczka w Mokrem z 1917 r. (u zbiegu ulic Żukowskiego z Radzywińska), murowana, w formie aediculi z figurą Chrystusa

5.2.7. Zabytki archeologiczne

Obszar gminy posiada umiarkowane pod względem zasobności udokumentowane zasoby archeologiczne. Na terenie gminy Radzymin zarejestrowano 376 stanowisk archeologicznych. Stanowiska archeologiczne to zachowane w ziemi pozostałości dawnych obozowisk, osad, cmentarzysk. Odnalezione ślady wskazują na osadnictwo począwszy od starszej epoki kamienia - tj. około 9000 lat p.n.e., po okres średniowieczny i nowożytny (XV-XVII wiek).

Najwyższą wartość posiada zespół 21 kopców ziemnych we wsi Arciechów – jest to jedyny na terenie gminy obiekt o własnej formie krajobrazowej. Szczegółowe wytyczne i granice stref ochrony konserwatorskiej dla zabytków archeologicznych będą ustalone na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Ilość stanowisk oraz zasięgi stref ochrony konserwatorskiej na skutek nowych odkryć, ustaleń lub uzupełnienia ewidencji, mogą w następnych latach ulec zmianie. Dla właściwej ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego wyznaczono strefę ochrony biernej. Strefa wprowadza zakaz dewastacji terenu poprzez wybiórkę piasku i analogiczne formy zmiany ukształtowania terenu. Wszelka działalność inwestycyjna w obrębie strefy podlega uzgodnieniu ze Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków na etapie planowania, projektowania i wykonawstwa.

Wykaz stanowisk archeologicznych znajdujących się w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Warszawie:

Lp.	Miejscowość	Nr/ M	AZP	Nr/ AZP	Funkcja	Chronologia
1	Arciechów	6	51-67	10	osada	późny neolit, III-IV okres epoki brązu
2	Arciechów	27	51-67	102	ślady osadnictwa	mezolit, neolit
3	Arciechów	28	51-67	103	ślady osadnictwa	okres starożytny
4	Arciechów	17	51-67	104	ślady osadnictwa	neolit
5	Arciechów	18	51-67	105	ślady osadnictwa	okres wczesnośrednio-wieczny
6	Arciechów	19	51-67	106	ślady osadnictwa	brak danych
7	Arciechów	20	51-67	107	ślady osadnictwa	neolit, wczesna epoka brązu
8	Arciechów	21	51-67	108	ślady osadnictwa	neolit
9	Nowe Załubice	24	51-67	109	ślady osadnictwa, ślady osadnictwa/ cmentarzysko	neolit- wczesny brąz, okres wpływów rzymskich
10	Arciechów	7	51-67	11	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz, epoka brązu/okres halsztacki
11	Arciechów	22	51-67	110	cmentarzysko	późny okres lateński, okres wpływów rzymskich
12	Arciechów	23	51-67	111	ślady osadnictwa	okres wczesnośredniowieczny
13	Arciechów	24	51-67	112	ślady osadnictwa	mezolit/neolit
14	Nowe Załubice	25	51-67	113	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
15	Nowe Załubice	26	51-67	114	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
16	Nowe Załubice	27	51-67	115	ślady osadnictwa	okres starożytny
17	Nowe Załubice	28	51-67	116	ślady osadnictwa	neolit
18	Stare Załubice	41	51-67	117	ślady osadnictwa, cmentarzysko, ślady osadnictwa	neolit, okres lateński, późny okres lateński/okres wpływów rzymskich
19	Stare Załubice	35	51-67	118	ślady osadnictwa	okres halsztacki i lateński
20	Stare Załubice	36	51-67	119	ślady osadnictwa	mezolit, neolit
21	Arciechów	8	51-67	12	ślady osadnictwa	okres halsztacki
22	Stare Załubice	37	51-67	120	ślady osadnictwa	neolit
23	Stare Załubice	38	51-67	121	ślady osadnictwa	paleolit schyłkowy/mezolit, neolit
24	Stare Załubice	39	51-67	122	ślady osadnictwa	neolit
25	Stare Załubice	40	51-67	123	ślady osadnictwa	okres starożytny
26	Borki	8	51-67	124	ślady osadnictwa	okres średniowieczny i nowożytny
27	Borki	9	51-67	125	Cmentarzysko	okres wpływów rzymskich
28	Borki	10	51-67	126	Cmentarzysko	okres halsztacki i lateński
29	Arciechów	9	51-67	13	Osada	epoka brązu/okres halsztacki
30	Arciechów	10	51-67	14	osada, cmentarzysko	okres starożytny, okres starożytny
31	Arciechów	11	51-67	15	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz
32	Arciechów	12	51-67	16	ślady osadnictwa, osada/cmentarzysko	epoka kamienia-wczesny brąz, epoka brązu/okres halsztacki
33	Stare Załubice	1	51-67	17	ślady osadnictwa	okres starożytny/okres halsztacki
34	Stare Załubice	2	51-67	18	ślady osadnictwa	okres starożytny
35	Stare Załubice	3	51-67	19	osada	wczesna epoka brązu
36	Stare Załubice	4	51-67	20	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz
37	Stare Załubice	5	51-67	21	ślady osadnictwa	okres starożytny/epoka brązu
38	Stare Załubice	6	51-67	22	ślady osadnictwa, cmentarzysko	okres starożytny, wczesna epoka brązu, okres starożytny, wczesne

						średniowiecze
39	Stare Załubice	7	51-67	23	ślady osadnictwa	neolit
40	Nowe Załubice	1	51-67	24	ślady osadnictwa	okres starożytny, wczesna epoka brązu
41	Nowe Załubice	2	51-67	25	ślady osadnictwa	okres starożytny
42	Nowe Załubice	3	51-67	26	ślady osadnictwa	wczesny okres brązu
43	Nowe Załubice	4	51-67	27	ślady osadnictwa	okres starożytny, okres halszacki, okres wpływów rzymskich
44	Nowe Załubice	5	51-67	28	ślady osadnictwa	neolit, wczesny okres brązu
45	Nowe Załubice	6	51-67	29	Osada	okres starożytny, epoka brązu/okres halszacki, okres wpływów rzymskich
46	Nowe Załubice	7	51-67	30	ślady osadnictwa	Neolit
47	Stare Załubice	8	51-67	31	ślady osadnictwa	starożytność, epoka brązu, okres średniowieczny
48	Stare Załubice	9	51-67	32	ślady osadnictwa	starożytność, XII/XIII w.
49	Stare Załubice	10	51-67	33	ślady osadnictwa, cmentarzysko	wczesna epoka brązu, późny okres lateński/okres wpływów rzymskich
50	Stare Załubice	11	51-67	34	osada	późny okres lateński, okres wpływów rzymskich, XII-XIV w.
51	Arciechów	13	51-67	35	cmentarzysko	I-IV w. n.e.
52	Arciechów	14	51-67	36	cmentarzysko	I-IV w. n.e.
53	Arciechów	15	51-67	37	ślady osadnictwa	okres starożytny, okres wpływów rzymskich
54	Arciechów	16	51-67	38	ślady osadnictwa	okres starożytny
55	Stare Załubice	12	51-67	39	osada, cmentarzysko, osada	okres starożytny, okres wpływów rzymskich, okres wpływów rzymskich
56	Stare Załubice	13	51-67	40	osada	późny okres lateński/okres wpływów rzymskich
57	Stare Załubice	14	51-67	41	ślady osadnictwa	okres halszacki, okres średniowieczny
58	Stare Załubice	15	51-67	42	ślady osadnictwa	XII/XIII w.
59	Stare Załubice	16	51-67	43	ślady osadnictwa	okres starożytny, okres średniowieczny
60	Nowe Załubice	8	51-67	44	ślady osadnictwa	okres starożytny/okres wpływów rzymskich
61	Arciechów	9	51-67	45	ślady osadnictwa	epoka żelaza-okres średniowieczny
62	Stare Załubice	17	51-67	46	ślady osadnictwa, cmentarzysko, ślady osadnictwa	okres starożytny, okres halszacki
63	Arciechów	25	51-67	47	osada, ślady osadnictwa	okres starożytny, XIV w.
64	Arciechów	26	51-67	48	ślady osadnictwa	mezolit
65	Stare Załubice	18	51-67	49	ślady osadnictwa	okres wpływów rzymskich
66	Arciechów	1	51-67	5	ślady osadnictwa, osada	okres starożytny/okres halszacki, XIII/XIV w.
67	Stare Załubice	19	51-67	50	ślady osadnictwa	okres starożytny, okres wpływów rzymskich
68	Stare Załubice	20	51-67	51	ślady osadnictwa, cmentarzysko	epoka kamienia-wczesny brąz, okres halszacki i lateński, późny okres lateński/okres wpływów rzymskich
69	Stare Załubice	21	51-67	52	osada	okres starożytny, okres wczesno i średniowieczny
70	Stare Załubice	22	51-67	53	osada	epoka brązu, okres wpływów rzymskich, XIII/XIV w.
71	Nowe Załubice	10	51-67	54	ślady osadnictwa	okres starożytny
72	Nowe Załubice	11	51-67	55	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
73	Nowe Załubice	12	51-67	56	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu, brąz
74	Nowe Załubice	13	51-67	57	osada	okres wpływów rzymskich, okres średniowieczny
75	Nowe Załubice	14	51-67	58	ślady osadnictwa	XIII/XIV w.

76	Nowe Załubice	15	51-67	59	osada	XIV-XVI w.
77	Arciechów	2	51-67	6	ślady osadnictwa	okres halsztacki i lateński
78	Nowe Załubice	16	51-67	60	osada	późny okres lateński, okres wpływów rzymskich, XIII w.
79	Nowe Załubice	17	51-67	61	osada	okres wpływów rzymskich, XV-XVII w.
80	Nowe Załubice	18	51-67	62	ślady osadnictwa	okres starożytny, późny okres lateński, wczesne średniowiecze
81	Nowe Załubice	19	51-67	63	osada	późny okres lateński, okres wpływów rzymskich
82	Nowe Załubice	20	51-67	64	cmentarzysko	okres halsztacki i lateński, okres wpływów rzymskich
83	Nowe Załubice	21	51-67	65	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu, okres halsztacki i lateński, okres wpływów rzymskich
84	Stare Załubice	23	51-67	66	osada	okres średniowieczny i nowożytny, XV w.
85	Stare Załubice	24	51-67	67	ślady osadnictwa	okres średniowieczny/ XV w.
86	Stare Załubice	25	51-67	68	ślady osadnictwa	okres starożytny - epoka brązu, okres średniowieczny
87	Stare Załubice	26	51-67	69	osada, cmentarzysko	okres halsztacki i lateński, okres wpływów rzymskich
88	Arciechów	3	51-67	7	ślady osadnictwa	epoka kamienia - wczesny brąz
89	Stare Załubice	27	51-67	70	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
90	Stare Załubice	28	51-67	71	ślady osadnictwa	mezolit, okres średniowieczny
91	Nowe Załubice	22	51-67	72	osada	XII/XIII-XIV w.
92	Nowe Załubice	23	51-67	73	ślady osadnictwa	okres starożytny
93	Stare Załubice	29	51-67	74	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
94	Ruda	1	51-67	75	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
95	Ruda	2	51-67	76	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
96	Ruda	3	51-67	77	osada	epoka brązu, okres wpływów rzymskich
97	Ruda	4	51-67	78	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
98	Ruda	5	51-67	79	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz, XIV w.
99	Arciechów	4	51-67	8	osada, ślady osadnictwa	neolit, epoka brązu/okres halsztacki, okres wpływów rzymskich
100	Ruda	6	51-67	80	osada, cmentarzysko, osada	okres starożytny, starożytność, okres wpływów rzymskich
101	Ruda	7	51-67	81	osada	okres wpływów rzymskich
102	Ruda	8	51-67	82	ślady osadnictwa	okres starożytny
103	Borki	1	51-67	83	ślady osadnictwa	okres starożytny
104	Borki	2	51-67	84	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
105	Borki	3	51-67	85	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz, okres halsztacki
106	Borki	4	51-67	86	ślady osadnictwa/ cmentarzysko	okres wpływów rzymskich
107	Borki	5	51-67	87	ślady osadnictwa, cmentarzysko	neolit, okres starożytny
108	Borki	6	51-67	88	ślady osadnictwa	okres starożytny, wczesna epoka brązu
109	Borki	7	51-67	89	ślady osadnictwa	neolit
110	Arciechów	5	51-67	9	ślady osadnictwa	epoka brązu/okres halsztacki
111	Stare Załubice	30	51-67	90	osada	okres starożytny, okres wpływów rzymskich
112	Stare Załubice	31	51-67	91	ślady osadnictwa	okres wpływów rzymskich
113	Stare Załubice	32	51-67	92	ślady osadnictwa	epoka brązu/okres halsztacki
114	Stare Załubice	33	51-67	93	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu, okres

						halsztacki
115	Stare Załubice	34	51-67	94	ślady osadnictwa	neolit
116	Nowe Załubice	1	51-68	24	osada	epoka brązu
117	Nowe Załubice	2	51-68	25	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu, epoka brązu
118	Nowe Załubice	3	51-68	61	ślady osadnictwa, osada	epoka brązu, okres wpływów rzymskich
119	Nowe Załubice	4	51-68	62	ślady osadnictwa, cmentarzysko, ślady osadnictwa	okres wpływów rzymskich, starożytność, średniowiecze
120	Nowe Załubice	5	51-68	63	ślady osadnictwa	starożytność, okres średniowieczny, XV-XVI w. i nowożytny
121	Nowe Załubice	6	51-68	64	ślady osadnictwa	okres wczesnośredniowieczny
122	Łąki	1	52-67	1	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
123	Łąki	10	52-67	10	osada	wczesna epoka brązu
124	Łąki	11	52-67	11	osada	mezolit, neolit-wczesny brąz
125	Łąki	12	52-67	12	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
126	Radzymin	15	52-67	13	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz
127	Radzymin	16	52-67	14	ślady osadnictwa	epoka brązu-wczesne fazy
128	Ruda	10	52-67	15	osada	XII-XIII w., XVII w.
129	Ruda	11	52-67	16	osada	średniowiecze XIV-XV w.
130	Borki	11	52-67	17	osada	XVII/XVIII w.
131	Borki	12	52-67	18	ślady osadnictwa	późny neolit-wczesny brąz
132	Borki	13	52-67	19	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu, średniowiecze
133	Łąki	2	52-67	2	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
134	Ruda	12	52-67	20	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz
135	Borki	14	52-67	21	ślady osadnictwa	neolit
136	Borki	15	52-67	22	ślady osadnictwa	neolit
137	Borki	16	52-67	23	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
138	Borki	17	52-67	24	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz, epoka brązu
139	Borki	18	52-67	25	ślady osadnictwa	późny neolit-wczesny brąz
140	Borki	19	52-67	26	ślady osadnictwa	starożytność, wczesny brąz
141	Borki	20	52-67	27	ślady osadnictwa	starożytność
142	Borki	21	52-67	28	ślady osadnictwa	późny neolit-wczesny brąz
143	Borki	22	52-67	29	ślady osadnictwa	okres halsztacki i lateński
144	Łąki	3	52-67	3	osada	okres wczesnośredniowieczny VIII-IX w.
145	Borki	23	52-67	30	ślady osadnictwa	epoka brązu
146	Borki	24	52-67	31	osada	późny neolit- wczesna epoka brązu
147	Łąki	13	52-67	32	ślady osadnictwa	epoka brązu
148	Borki	25	52-67	33	cmentarzysko, ślady osadnictwa	okres lateński, paleolit, neolit, wczesne średniowieczne
149	Borki	26	52-67	34	osada	neolit
150	Borki	27	52-67	35	cmentarzysko	okres wpływów rzymskich
151	Borki	28	52-67	36	cmentarzysko	okres wpływów rzymskich
152	Borki	29	52-67	37	ślady osadnictwa	paleolit
153	Borki	30	52-67	38	ślady osadnictwa	neolit
154	Ruda	13	52-67	39	kurhan	późny okres wpływów rzymskich, wczesne fazy średniowiecza
155	Łąki	4	52-67	4	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
156	Ruda	14	52-67	40	osada	nowożytność
157	Ruda	15	52-67	41	osada	nowożytność
158	Ruda	16	52-67	42	osada	wczesna epoka brązu
159	Ruda	17	52-67	43	osada	wczesna epoka brązu
160	Łąki	5	52-67	5	osada	wczesna epoka brązu
161	Łąki	6	52-67	6	osada	wczesna epoka brązu
162	Łąki	7	52-67	7	osada, cmentarzysko,	wczesna epoka brązu, późny

					ślady osadnictwa	okres wpływów rzymskich
163	Łąki	8	52-67	8	osada	wczesna epoka brązu
164	Łąki	9	52-67	9	osada	wczesna epoka brązu
165	Łosie	1	52-68	1	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz
166	Łosie	10	52-68	10	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz
167	Emilianów	13	52-68	100	osada	neolit, epoka brązu-okres halsztacki
168	Emilianów	14	52-68	101	ślady osadnictwa	mezolit, neolit
169	Emilianów	15	52-68	102	ślady osadnictwa	późny neolit-wczesna epoka brązu
170	Emilianów	16	52-68	103	ślady osadnictwa	późny neolit-wczesny brąz
171	Emilianów	17	52-68	104	osada	epoka brązu-okres halsztacki, okres wpływów rzymskich
172	Emilianów	18	52-68	105	ślady osadnictwa	okres halsztacki i lateński, późny lateński, okres wpływów rzymskich
173	Emilianów	19	52-68	106	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
174	Mokre	29	52-68	107	ślady osadnictwa	nowożytność
175	Łosie	28	52-68	108	ślady osadnictwa	XIV-XV w.
176	Stary Dybów	1	52-68	109	osada	późny neolit-wczesny brąz, okres halsztacki, lateński i wpływów rzymskich
177	Łosie	11	52-68	11	ślady osadnictwa	neolit, epoka kamienia-wczesny brąz, starożytność
178	Stary Dybów	3	52-68	11	osada	epoka brązu
179	Stary Dybów	2	52-68	110	osada	starożytność-okres halsztacki i lateński, późny okres lateński-okres wpływów rzymskich
180	Stary Dybów	4	52-68	112	osada	późna epoka brązu-okres halsztacki
181	Zawady	20	52-68	113	ślady osadnictwa	okres lateński, późny okres lateński
182	Stary Dybów	5	52-68	114	osada	okres halsztacki i lateński, okres wpływów rzymskich
183	Radzymin	8	52-68	115	osada	epoka brązu-okres halsztacki, późny okres lateński – okres wpływów rzymskich
184	Radzymin	9	52-68	116	osada	późny okres lateński-okres wpływów rzymskich
185	Stary Dybów	6	52-68	117	osada, osada/ cmentarzysko	epoka brązu-okres halsztacki, wczesne średniowieczne XII w., późny okres lateński-okres wpływów rzymskich
186	Radzymin	10	52-68	118	ślady osadnictwa	brąz-okres halsztacki, późny okres lateński-okres wpływów rzymskich
187	Stary Dybów	7	52-68	119	osada	starożytność, średniowiecze XIV w.
188	Łosie	12	52-68	12	osada, cmentarzysko	wczesna i epoka brązu, starożytność
189	Stary Dybów	8	52-68	120	osada	późny brąz-okres halsztacki, okres wpływów rzymskich, XII-XIV w.
190	Stary Dybów	9	52-68	121	osada	epoka brązu, okres wpływów rzymskich, także XIV-XV w.
191	Stary Dybów	10	52-68	122	ślady osadnictwa	starożytność, okres wpływów rzymskich
192	Stary Dybów	11	52-68	123	osada	okres wpływów rzymskich, XII-XV w.
193	Stary Dybów	12	52-68	124	osada	XII-XV w.
194	Stary Dybów	13	52-68	125	osada	późny okres lateński-okres

						wpływ rzymskich
195	Stary Dybów	14	52-68	126	osada	okres wpływ rzymskich
196	Stary Dybów	15	52-68	127	osada/ cmentarzysko	późny okres lateński-okres wpływ rzymskich
197	Stary Dybów	16	52-68	128	osada	XIV-XVI w.
198	Stary Dybów	17	52-68	129	ślady osadnictwa	okres wpływ rzymskich, późny okres wpływ rzymskich, wczesne średniowieczne
199	Łosie	13	52-68	13	osada	neolit, wczesna epoka brązu, średniowiecze XIV, XV w.
200	Stary Dybów	18	52-68	130	ślady osadnictwa	Starożytność
201	Stary Dybów	19	52-68	131	osada/ cmentarzysko, osada	okres wpływ rzymskich- późny, starożytność, okres wczesnośrednio-wieczny i średniowieczny
202	Łosie	19	52-68	132	ślady osadnictwa	brak danych
203	Radzymin	10a	52-68	133	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
204	Radzymin	11	52-68	134	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
205	Radzymin	12	52-68	135	ślady osadnictwa	neolit
206	Mokre	30	52-68	136	ślady osadnictwa	neolit, wczesny brąz
207	Stary Dybów	20	52-68	137	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
208	Radzymin	13	52-68	138	osada	neolit, wczesna epoka brązu
209	Łosie	20	52-68	139	ślady osadnictwa	neolit, wczesna epoka brązu
210	Łosie	14	52-68	14	osada	wczesna i epoka brązu, wczesne średniowieczne XIII/XIV w., średniowiecze, nowożytność
211	Łosie	21	52-68	140	ślady osadnictwa	późny neolit, wczesny brąz
212	Mokre	31	52-68	141	ślady osadnictwa	neolit
213	Mokre	32	52-68	142	ślady osadnictwa	okres wczesnośrednio- wieczny XII w.
214	Mokre	33	52-68	143	ślady osadnictwa	neolit
215	Łosie	22	52-68	144	ślady osadnictwa	neolit, wczesna epoka brązu
216	Łosie	23	52-68	145	ślady osadnictwa	średniowiecze
217	Łosie	24	52-68	146	ślady osadnictwa	paleolit
218	Mokre	34	52-68	147	ślady osadnictwa	mezolit
219	Mokre	35	52-68	148	ślady osadnictwa	neolit
220	Mokre	36	52-68	149	ślady osadnictwa	brak danych
221	Łosie	15	52-68	15	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
222	Radzymin	14	52-68	150	ślady osadnictwa	paleolit, neolit, wczesny brąz
223	Emilianów	20	52-68	151	ślady osadnictwa	epoka kamienia, neolit, wczesna i epoka brązu
224	Emilianów	21	52-68	152	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
225	Łosie	16	52-68	16	ślady osadnictwa	średniowiecze XIV w.
226	Mokre	1	52-68	17	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
227	Mokre	2	52-68	18	osada	wczesna epoka brązu, brąz
228	Mokre	3	52-68	19	osada, cmentarzysko	wczesna i epoka brązu, średniowiecze, starożytność
229	Łosie	2	52-68	2	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz
230	Mokre	4	52-68	20	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz
231	Mokre	5	52-68	21	ślady osadnictwa	starożytność
232	Mokre	6	52-68	22	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz
233	Mokre	7	52-68	23	ślady osadnictwa	późny neolit-wczesny brąz
234	Mokre	8	52-68	24	ślady osadnictwa	Starożytność
235	Mokre	9	52-68	25	osada	wczesna epoka brązu, epoka brązu
236	Mokre	10	52-68	26	osada/ cmentarzysko,	wczesny brąz, starożytność

					cmentarzysko	
237	Mokre	11	52-68	27	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
238	Mokre	12	52-68	28	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
239	Mokre	13	52-68	29	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
240	Łosie	3	52-68	3	osada	okres wczesnośrednio-wieczny i średniowieczny, XIII w.
241	Mokre	14	52-68	30	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
242	Mokre	15	52-68	31	osada	wczesna epoka brązu, epoka brązu, okres wczesnośrednio-wieczny i średniowieczny
243	Mokre	16	52-68	32	ślady osadnictwa	epoka kamienia, wczesny brąz, epoka brązu
244	Mokre	17	52-68	33	osada	wczesna epoka brązu
245	Mokre	18	52-68	34	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
246	Mokre	19	52-68	35	osada	wczesna epoka brązu
247	Mokre	20	52-68	36	ślady osadnictwa, cmentarzysko	wczesna epoka brązu, starożytność
248	Mokre	21	52-68	37	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
249	Mokre	22	52-68	38	ślady osadnictwa	późny neolit-wczesny brąz
250	Mokre	23	52-68	39	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
251	Łosie	4	52-68	4	osada	neolit-wczesny brąz
252	Mokre	24	52-68	40	osada	wczesna epoka brązu, średniowiecze/nowożytność, XVI w.
253	Mokre	25	52-68	41	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz
254	Mokre	26	52-68	42	ślady osadnictwa	późny neolit-wczesny brąz
255	Radzymin	1	52-68	43	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz
256	Radzymin	2	52-68	44	ślady osadnictwa	neolit-wczesny brąz
257	Radzymin	3	52-68	45	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
258	Radzymin	4	52-68	46	osada/ cmentarzysko	wczesna epoka brązu
259	Radzymin	5	52-68	47	ślady osadnictwa	neolit-wczesny brąz
260	Radzymin	6	52-68	48	ślady osadnictwa	epoka brązu
261	Łosie	17	52-68	49	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz
262	Łosie	5	52-68	5	ślady osadnictwa	mezolit/neolit
263	Ruda	9	52-68	50	ślady osadnictwa	późny neolit-wczesny brąz
264	Radzymin	7	52-68	51	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
265	Zawady	1	52-68	52	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz, okres wpływów rzymskich
266	Zawady	2	52-68	53	osada	wczesna epoka brązu, okres halsztacki, średniowiecze
267	Zawady	3	52-68	54	ślady osadnictwa	okres wpływów rzymskich okres wczesnośrednio-wieczny i średniowieczny
268	Zawady	4	52-68	55	osada/ cmentarzysko, osada	późny okres laterński, okres wpływów rzymskich, epoka brązu
269	Zawady	5	52-68	56	osada, osada i cmentarzysko	wczesna i epoka brązu, XIII/XIV w., późny okres laterński, okres wpływów rzymskich
270	Mokre	27	52-68	57	ślady osadnictwa	średniowiecze
271	Mokre	28	52-68	58	ślady osadnictwa	mezolit-wczesny brąz, okres wpływów rzymskich, średniowiecze XV w.
272	Zawady	6	52-68	59	osada	XII/XIII w.
273	Łosie	6	52-68	6	osada	wczesna epoka brązu
274	Zwierzyniec	1	52-68	60	ślady osadnictwa	neolit-wczesny brąz
275	Zwierzyniec	2	52-68	61	ślady osadnictwa	późny neolit-wczesny brąz

276	Zwierzyniec	3	52-68	62	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz
277	Zwierzyniec	4	52-68	63	osada	późny neolit-wczesny brąz, późny okres lateński/wczesny okres wpływów rzymskich okres wczesnośrednio-wieczny i średniowieczny
278	Zwierzyniec	5	52-68	64	ślady osadnictwa	neolit
279	Zwierzyniec	6	52-68	65	osada	późny neolit-wczesny brąz, okres halsztacki, późny okres lateński, okres wpływów rzymskich
280	Zwierzyniec	7	52-68	66	ślady osadnictwa	późny neolit-wczesny brąz
281	Zwierzyniec	8	52-68	67	osada, cmentarzysko	epoka brązu, okres lateński i wpływów rzymskich, późny okres lateński, okres wpływów rzymskich
282	Zwierzyniec	9	52-68	68	osada	późny neolit-wczesny brąz, późny brąz-okres halsztacki
283	Zwierzyniec	10	52-68	69	osada, cmentarzysko	późny neolit-okres halsztacki, późny okres lateński/okres wpływów rzymskich, średniowiecze XIV-XV w., starożytność
284	Łosie	7	52-68	7	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
285	Zwierzyniec	11	52-68	70	osada, cmentarzysko	epoka brązu, starożytność
286	Zwierzyniec	12	52-68	71	osada	wczesny brąz, epoka brązu, okres halsztacki i lateński
287	Zawady	7	52-68	72	ślady osadnictwa	epoka brązu
288	Zawady	8	52-68	73	ślady osadnictwa	epoka brązu, wczesne średniowieczne
289	Zawady	9	52-68	74	osada	epoka brązu
290	Zwierzyniec	13	52-68	75	osada, cmentarzysko	późny neolit-epoka brązu, późny okres lateński-okres wpływów rzymskich
291	Zwierzyniec	14	52-68	76	ślady osadnictwa, cmentarzysko	okres halsztacki, starożytność
292	Zawady/ Zwierzyniec	10	52-68	77	osada, osada i cmentarzysko	epoka brązu, okres wpływów rzymskich
293	Zwierzyniec	15	52-68	78	ślady osadnictwa	neolit-epoka brązu, późny okres lateński/okres wpływów rzymskich
294	Zawady	9	52-68	79	osada, osada/cmentarzysko	epoka brązu-okres lateński, okres wpływów rzymskich
295	Łosie	8	52-68	8	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu, brąz
296	Zawady	12	52-68	80	osada	epoka brązu-okres halsztacki, okres halsztacki/lateński
297	Zawady	13	52-68	81	osada, osada/ cmentarzysko	późny brąz/okres halsztacki, okres wpływów rzymskich, późny okres lateński
298	Zawady	14	52-68	82	ślady osadnictwa	wczesny brąz, epoka brązu, późny okres lateński i okres wpływów rzymskich
299	Zawady	15	52-68	83	osada	późny brąz-okres wpływów rzymskich, okres wczesnośrednio-wieczny
300	Zawady	16	52-68	84	osada	wczesny brąz, późna epoka brązu/okres halsztacki, średniowiecze XIV w.
301	Zawady	17	52-68	85	osada	epoka brązu-okres halsztacki
302	Zawady	18	52-68	86	ślady osadnictwa	okres wczesno i średniowieczny
303	Zawady	19	52-68	87	ślady osadnictwa	neolit-wczesny brąz

304	Emilianów	1	52-68	88	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
305	Emilianów	2	52-68	89	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
306	Łosie	9	52-68	9	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz
307	Emilianów	3	52-68	90	ślady osadnictwa	epoka brązu
308	Emilianów	4	52-68	91	osada	wczesna epoka brązu
309	Emilianów	5	52-68	92	ślady osadnictwa	późny neolit, wczesny brąz
310	Emilianów	6	52-68	93	ślady osadnictwa	późny neolit-wczesny brąz
311	Emilianów	7	52-68	94	ślady osadnictwa	późny neolit-wczesny brąz
312	Emilianów	8	52-68	95	ślady osadnictwa	starożytność
313	Emilianów	9	52-68	96	ślady osadnictwa	późny neolit-wczesny brąz
314	Emilianów	10	52-68	97	osada	wczesna epoka brązu
315	Emilianów	11	52-68	98	ślady osadnictwa	neolit-wczesny brąz
316	Emilianów	12	52-68	99	ślady osadnictwa	starożytność
317	Cegielnia	1	53-67	31	osada	wczesny brąz
318	Cegielnia	2	53-67	32	ślady osadnictwa	okres halsztacki i lateński
319	Radzymin	17	53-67	33	osada	wczesny brąz
320	Słupno	1	53-67	34	osada	epoka brązu
321	Słupno	2	53-67	35	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz, późny okres lateński
322	Słupno	3	53-67	36	cmentarzysko	okres wpływów rzymskich II poł. II w.
323	Słupno	4	53-67	37	ślady osadnictwa	neolit, brąz, późny okres lateński-okres wpływów rzymskich, średniowiecze
324	Słupno	5	53-67	38	ślady osadnictwa	starożytność, wczesne średniowiecze XIII/XIV w.
325	Radzymin	18	53-67	39	ślady osadnictwa	późny okres lateński-okres wpływów rzymskich, średniowiecze-nowożytność
326	Radzymin	19	53-67	40	ślady osadnictwa	epoka brązu, okres halsztacki i lateński
327	Słupno	6	53-67	41	ślady osadnictwa	neolit, okres halsztacki
328	Sieraków	1	53-67	42	osada	neolit, wczesny brąz
329	Sieraków	2	53-67	43	cmentarzysko, ślady osadnictwa	starożytność, starożytność, średniowiecze
330	Sieraków	3	53-67	44	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
331	Radzymin/ Aleksandrów	20	53-67	50	ślady osadnictwa	paleolit, neolit, wczesny brąz
332	Radzymin/ Aleksandrów	21	53-67	51	ślady osadnictwa	neolit, wczesny brąz
333	Radzymin/ Aleksandrów	22	53-67	52	ślady osadnictwa	brak danych
334	Wiktorów	1	53-68	1	ślady osadnictwa	epoka brązu
335	Dybów Kolonia	1	53-68	12	ślady osadnictwa	okres halsztacki
336	Radzymin	23	53-68	13	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz
337	Ciemne	1	53-68	14	ślady osadnictwa	epoka brązu
338	Radzymin	24	53-68	15	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz
339	Dybów Kolonia	2	53-68	16	ślady osadnictwa	starożytność, wczesne średniowiecze
340	Dybów Kolonia	3	53-68	17	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz, okres halsztacki, lateński, okres wpływów rzymskich, okres wędrówki ludów
341	Radzymin	25	53-68	18	ślady osadnictwa	okres wpływów rzymskich, okres wędrówki ludów, wczesny okres średniowiecza
342	Stary Dybów	22	53-68	19	ślady osadnictwa	epoka brązu-okres halsztacki
343	Stary Dybów	21	53-68	2	osada	brąz-okres halsztacki
344	Stary Dybów	23	53-68	20	osada	okres rzymski, okres wczesno i średniowieczny
345	Stary Dybów	24	53-68	21	osada	okres rzymski, okres wczesnośredniowieczny XII-XIII w.

346	Stary Dybów	25	53-68	22	ślady osadnictwa	starożytność/okres wpływów rzymskich, średniowiecze
347	Stary Dybów	26	53-68	23	ślady osadnictwa	okres wpływów rzymskich, okres wczesno- i średniowieczny
348	Stary Dybów	27	53-68	24	ślady osadnictwa	wczesny brąz, epoka brązu, średniowiecze
349	Radzymin	26	53-68	25	ślady osadnictwa	starożytność
350	Rżyska	1	53-68	27	ślady osadnictwa	neolit
351	Rżyska	2	53-68	28	ślady osadnictwa	neolit
352	Rżyska	3	53-68	29	ślady osadnictwa	neolit, wczesny brąz
353	Rżyska	4	53-68	30	ślady osadnictwa	mezolit, neolit
354	Rżyska	5	53-68	31	ślady osadnictwa	mezolit, neolit
355	Stary Janków/ Ciemne	1	53-68	33	ślady osadnictwa	mezolit, neolit
356	Radzymin	27	53-68	34	ślady osadnictwa	neolit
357	Wiktorów/ Stary Kraszew	2	53-68	4	osada	neolit-wczesny brąz, okres wpływów rzymskich
358	Ciemne	2	53-68	36	rejon umocnień (okopy i transeje)	II wojna światowa
359	Dybów Kolonia		53-68	35	ślady osadnictwa	pradzieje
360	Nadma	1	54-68	1	osada, osada/ cmentarzysko	epoka brązu, okres wpływów rzymskich
361	Nadma	2	54-68	2	ślady osadnictwa	okres halsztacki, średniowiecze
362	Nadma	5	54-68	22	ślady osadnictwa	starożytność, a także średniowiecze od XIV w.
363	Nadma	6	54-68	24	ślady osadnictwa	epoka kamienia-wczesny brąz
364	Nadma	7	54-68	25	osada	neolit
365	Nadma	3	54-68	3	ślady osadnictwa	okres wczesnośredniowieczny XI-XII w.
366	Nowy Janków	4	54-68	36	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
367	Nadma	4	54-68	4	ślady osadnictwa	mezolit-neolit, średniowiecze
368	Nowy Janków	1	54-68	5	ślady osadnictwa	wczesny brąz, epoka brązu, okres halsztacki i lateński
369	Nowy Janków	2	54-68	6	ślady osadnictwa	starożytność
370	Nowy Janków	3	54-68	7	ślady osadnictwa	starożytność, wczesny brąz
371	Nowy Janków	5	54-68	52	ślady osadnictwa	EB - EŻ, KŁ (PEB - WEŻ), XVI - XX w., późny paleolit/mezolit, KŁ? (EB - EŻ), późne średniowiecze
372	Nadma		54-68	53	ślady osadnictwa	
373	Nadma	9	54-68	54	ślady osadnictwa	późne średniowiecze/wczesna nowożytność,
374	Nadma	10	54-68	55	ślady osadnictwa	nowożytność
375	Nadma	11	54-68	56	ślady osadnictwa	nowożytność
376	Nadma	12	54-68	57	ślady osadnictwa	Późny neolit-EŻ, nowożytność, II wojna światowa

Stanowiska archeologiczne z terenu Gminy Radzymin ujęte w rejestrze zabytków

Lp.	Miejscowość	N/ M	AZP	Nr/AZP	Funkcja	Chronologia	Rejestr
51	Arciechów	13	51-67	35	cmentarzysko	I-IV w. n.e.	C-118, 1996-04-11
52	Arciechów	14	51-67	36	cmentarzysko	I-IV w. n.e.	C-118, 1996-04-11

5.3. ZABYTKI NIERUCHOME OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY

5.3.1. Rejestr zabytków nieruchomości

Zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2003 r. nr 162, poz. 1568, art. 8 z późn. zm) rejestr zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków, w tym przypadku Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków w Warszawie. Zabytek nieruchomy może zostać wpisany do rejestru z urzędu lub na wniosek właściciela lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym zabytek się znajduje (Dz. U. z 2003 r. nr 162, poz. 1568, art. 9, ust. 1 z późn. zm.). Do rejestru może być wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpisu dokonuje właściwy Wojewódzki Konserwator Zabytków wydając decyzję administracyjną.

Wykaz obiektów znajdujących się w rejestrze zabytków

L. p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Datowanie	Rejestru zabytków
1	Radzymin	Al. Jana Pawła II (d. Warszawska)	Kaplica cmentarna	1927	A1321 Dec. z dn. 1988-10-11
2	Radzymin	Al. Jana Pawła II (d. Warszawska)	Cmentarz wojskowy (wraz z drzewostanem)	Zał. 1912	A1321 Dec. z dn. 1988-10-11
3	Radzymin	Al. Jana Pawła II 64 (d. Warszawska)	Budynek przycmentarny (dom dozorczy)	1930-1932	A1594 Dec. z dn. 1995-08-10
4	Radzymin	Konstytucji 3 Maja 4 (d. Lenina)	Kamienica (d. rodziny Wendłów)	Pocz. XX w.	A4 Dec. z dn. 2000-12-18
5	Radzymin	Konstytucji 3 Maja 26 (d. Lenina)	Budynek szkolny (ob. Liceum)	1843-1944	A1094/635 Dec. z dn. 1962-04-05
6	Radzymin	P.O.W. 1 (d. Waryńskiego)	Kościół p.w. Przemienienia Pańskiego	1773-1780; przebudowa 1897-1919	A1093/634 Dec. z dn. 1962-04-05
7	Radzymin	P.O.W. 1 (d. Waryńskiego)	Dzwonnica przy kościele p.w. Przemienienia Pańskiego	1773-1780	A1093/634 Dec. z dn. 1962-04-05
8	Radzymin	P.O.W. 1 (d. Waryńskiego)	Cmentarz przy kościele p.w. Przemienienia Pańskiego (wraz z starodrzewem)	Zał. 1779	A1475 Dec. z dn. 1962-04-05
9	Radzymin	Żeligowskiego (d. Parkowa)	Park krajobrazowy z d. założenia pałacowo-parkowego	Po 1770	A1593 Dec. z dn. 1995-07-02
10	Radzymin	Żeligowskiego 4 (d. Parkowa)	Dom administratora z d. założenia pałacowo-parkowego	4 ćw. XVIII w.	A1593 Dec. z dn. 1995-07-02
11	Radzymin	Konstytucji 3 Maja 19 (d. Lenina)	Budynek Starostwa, d. szpital wojskowy	1843	A1095/34 Dec. z dn. 1954-09-20

5.3.2. Gminna ewidencja zabytków

Opracowanie Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miasto Radzymin zostało poprzedzone sporządzeniem Gminnej Ewidencji Zabytków. Ewidencję wykonano na podstawie:

- 1) wykazu nieruchomości zabytków rejestrowych dla Gminy Miasto Radzymin;
- 2) wykazu wojewódzkiej ewidencji zabytków dla Gminy Miasto Radzymin (zabytki architektury i budownictwa, cmentarze, zieleni projektowana, założenia przestrzenne);
- 3) wykazu zabytków ujętym w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego ;
- 4) lustracji terenowej, mającej na celu sprawdzenie stanu zachowania zabytków ujętych w ewidencji, jak również uzupełnieniu jej o obiekty nieobjęte dotychczas żadną ochroną a posiadające wartości zabytkowe.

Gminna Ewidencja Zabytków Nieruchomych dla Gminy Miasto Radzymin została zaopiniowana przez Mazowieckiego Konserwatora Zabytków.

Wykaz obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Datowanie	Forma ochrony
1	Radzymin	ul.1 Maja 9	Kamienica	Lata 30-te XX w.	GEZ
2	Radzymin	ul. 11 Listopada 2	Szkoła	1933 r.	GEZ
3	Radzymin	ul. Adama Mickiewicza (d. Hibnera)	Cmentarz żydowski	XVIII w.	GEZ (Ewidencja wojewódzka)
4	Radzymin	ul. Cypriana Kamila Norwida 3	Dom, ob. budynek mieszkalno-usługowy	1925 r.	GEZ
5	Radzymin	ul. Ignacego Daszyńskiego 2	Dom	1923	GEZ
6	Radzymin	ul. Ignacego Daszyńskiego 8	Kamienica	Pocz. XX w.	GEZ
7	Radzymin	ul. Ignacego Daszyńskiego 10	Dom	Lata 30-te XX w.	GEZ
8	Radzymin	ul. Ignacego Daszyńskiego 14	Willa	1931	GEZ
9	Radzymin	ul. Jana Kilińskiego 13	Dom	Przed 1939 r.	GEZ
10	Radzymin	ul. Jana Kilińskiego 15	Dom	Przed 1939 r.	GEZ
11	Radzymin	ul. Jana Kilińskiego 17	Kamienica	Przed 1939 r.	GEZ
12	Radzymin	al. Jana Pawła II 5	Dworzec kolejki wąskotorowej ob. budynek usługowy	k. XIX w.	GEZ
13	Radzymin	al. Jana Pawła II (d. Warszawska)	Kaplica cmentarna	1927	A1321 Dec. z dn. 1988-10-11
14	Radzymin	al. Jana Pawła II (d. Warszawska)	Cmentarz wojskowy Żołnierzy Polskich 1920 r. (wraz z drzewostanem)	Zał. 1920	A1321 Dec. z dn. 1988-10-11
15	Radzymin	al. Jana Pawła II 64 (d. Warszawska)	Budynek przycmentarny (dom dozorczy)	1930-1932	A1594 Dec. z dn. 1995-08-10
16	Radzymin	ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 36 (d. Świerczewskiego)	Kamienica	Przed 1939 r.	GEZ

17	Radzymin	ul. Konstytucji 3 Maja 3 (d. Lenina)	Dom	1927 r.	GEZ
18	Radzymin	ul. Konstytucji 3 Maja 4 (d. Lenina)	Kamienica (d. rodziny Wendłów)	Pocz. XX w.	A4 Dec. z dn. 2000-12-18
19	Radzymin	ul. Konstytucji 3 Maja 6 (d. Lenina)	Kamienica	Lata 30-te XX w.	GEZ
20	Radzymin	ul. Konstytucji 3 Maja 8 (d. Lenina)	Kamienica	1 ćw. XX w.	GEZ (Ewidencja wojewódzka)
21	Radzymin	ul. Konstytucji 3 Maja 12 (d. Lenina)	Kamienica	1 ćw. XX w.	GEZ
22	Radzymin	ul. Konstytucji 3 Maja 15 (d. Lenina)	Dom Ludowy i Kino „Czar”, ob. Miejska Sala Koncertowa	1907 r.	GEZ (Ewidencja wojewódzka)
23	Radzymin	ul. Konstytucji 3 Maja 17 (d. Lenina)	Budynek Urzędu Skarbowego, ob. szpital	Lata 30-te XX w.	GEZ
24	Radzymin	ul. Konstytucji 3 Maja 19 (d. Lenina)	Szpital wojskowy, ob. siedziba instytucji samorządowych i powiatowych	1843 r.	A1095/34 Dec. z dn. 1954-09-20
25	Radzymin	ul. Konstytucji 3 Maja 26 (d. Lenina)	Budynek Instytutu Nauczycieli Szkół Elementarnych, ob. Liceum Ogólnokształcące C.K. Norwida	1843-1844	A1094/635 Dec. z dn. 1962-04-05
26	Radzymin	ul. Księżnej Eleonory Czartoryskiej 2 (d. Okrzei)	Willa	1925 r.	GEZ (Ewidencja wojewódzka)
27	Radzymin	ul. Lucjana Żeligowskiego (d. Parkowa)	Park krajobrazowy z d. założenia pałacowo-parkowego	Po 1770 r.	A1593 Dec. z dn. 1995-07-02
28	Radzymin	ul. Lucjana Żeligowskiego 4 (d. Parkowa)	Dom administratora z d. założenia pałacowo-parkowego	4 ćw. XVIII w.	A1593 Dec. z dn. 1995-07-02
29	Radzymin	Polna	Cmentarz ewangelicki	1 poł. XIX w.	GEZ (Ewidencja wojewódzka)
30	Radzymin	ul. Polna 2	Dom	2 poł. XIX w.	GEZ
31	Radzymin	ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 1 (d. Waryńskiego)	Kościół par. p.w. Przemienienia Pańskiego, ob. Kolegiata p.w. Przemienienia Pańskiego	1773-1780; przebudowa 1897-1919	A1093/634 Dec. z dn. 1962-04-05
32	Radzymin	ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 1 (d. Waryńskiego)	Dzwonnica w zespole kościoła par. p.w. Przemienienia, ob. Kolegiaty Przemienienia Pańskiego	1773-1780	A1093/634 Dec. z dn. 1962-04-05
33	Radzymin	ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 1 (d. Waryńskiego)	Cmentarz parafialny (wraz z starodrzewem)	Zał. 1779 r.	A1475 Dec. z dn. 1962-04-05
34	Radzymin	ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 1 (d. Waryńskiego)	Brama z ogrodzeniem w zespole kościoła par. p.w. Przemienienia, ob. Kolegiaty Przemienienia Pańskiego	1897-1919	GEZ (Ewidencja wojewódzka)
35	Radzymin	ul. Polskiej Organizacji Wojskowej. 1 (d. Waryńskiego)	Plebania	Koniec XVIII w.	GEZ (Ewidencja wojewódzka)
36	Radzymin	ul. Romualda Traugutta 1	Kamienica	Pocz. XX w.	GEZ

		(d. Kościelna)			
37	Radzymin	ul. Romualda Traugutta 3 (d. Kościelna)	Kamienica	Pocz. XX w.	GEZ
38	Radzymin	ul. Romualda Traugutta 6 (d. Kościelna)	Młyn	Koniec XIX w.	GEZ
39	Radzymin	ul. Stefana Batorego 3	Willa	Lata 20-te XX w.	GEZ (Ewidencja wojewódzka)
40	Radzymin	ul. Stefana Żeromskiego 1	Dom	Pocz. XX w.	GEZ
41	Radzymin	ul. Strzelców Kaniowskich 2 (d. Armii Ludowej)	Dom Spółdzielczy. Ob. Budynek handlowo- usługowy	Koniec XIX w.	GEZ
42	Radzymin	pl. Tadeusza Kościuszki 3	Szkoła elementarna. Internat Ob. Budynek przy kościółce p.w. Przemienienia Pańskiego – szkoła	1779 r.	GEZ (Ewidencja wojewódzka)
43	Radzymin	Ul. Walerego Wróblewskiego	Kapliczka „Na Zjawieniu”, sanktuarium Maryjne Przemienienia Pańskiego	Pocz. XX w.	GEZ
44	Radzymin	pl. Wolności 15	Kamienica	Pocz. XX w.	GEZ
45	Radzymin	pl. Wolności 17	Kamienica	Pocz. XX w.	GEZ
46	Radzymin	Zduńska 24	Łaźnia miejska, ob. budynek mieszkalny	1932 r.	GEZ

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

W toku analizy stanu krajobrazu kulturowego gminy Radzymin i w korelacji do istniejących dokumentów programowych (Strategia Rozwoju na lata 2015-2024, Program Rewitalizacji Gminy na lata 2016-2024) rozpoznano następujące czynniki determinujące jego dalszy rozwój:

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Unikatowa tożsamość miasta, wynikająca głównie z położenia i historii; ▪ Duża ilość cennych zabytków na terenie miasta w tym obiektów o dużej wartości kulturowej; ▪ Przejrzysta polityka przestrzenna gminy, aktualne Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego i dokumenty programowe gminy (Program Rewitalizacji i Strategia Rozwoju); ▪ Sporządzona i aktualna gminna ewidencja zabytków; ▪ Lokalizacja zabytków i miejsc pamięci o znaczeniu ponadregionalnym (cmentarz i pole bitwy pod Radzyminem 1920 r.); ▪ Duża atrakcyjność turystyczna gminy, wynikająca z położenia w sąsiedztwie Zalewu Zegrzyńskiego oraz występowania obszarów chronionego krajobrazu, urozmaicone 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Słabe zagospodarowanie obiektów i terenów potencjalnie atrakcyjnych dla turystów – m.in. zabytki, obszary rekreacyjne, parki; ▪ Zły stan techniczny wielu obiektów zabytkowych, w szczególności obiektów mieszkalnych, wymagających pilnych prac remontowych zlokalizowanych w historycznej części miasta; ▪ Powolna degradacja istniejącej substancji zabytkowej, szczególnie pod kątem zasad i warunków koniecznych do przeprowadzenia remontów i adaptacji zabytkowych obiektów; ▪ Brak wykorzystania potencjału dawnej zabytkowej zabudowy; ▪ Słabo rozbudowana baza noclegowa i rekreacyjna; ▪ Malejąca liczba turystów zatrzymujących się w obiektach noclegowych na terenie gminy; ▪ Niewystarczająca promocja walorów przyrody oraz zabytków gminy Radzymin;

<p>środowisko naturalne;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dobra dostępność komunikacyjna, bardzo dobre połączenie komunikacyjne z miastem wojewódzkim i stolicą Polski – Warszawą (realizowana obwodnica Marek); ▪ Dobra jakość stale rozwijających się usług komunalnych; ▪ Duża rola Radzymina jako ośrodka administracyjnego, edukacyjnego i komunikacyjnego dla okolicznych gmin, rozwijająca się baza rekreacyjna; ▪ Duży potencjał infrastruktury (uzbrojone tereny, media); ▪ Wysokie kompetencje miasta w zakresie pozyskiwania nowych inwestorów; ▪ Zdolność kredytowa miasta i możliwość korzystania z zewnętrznych źródeł finansowych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stosunkowo duże zanieczyszczenie środowiska spowodowane głównie bliskim położeniem od Warszawy – zanieczyszczenie powietrza, wód powierzchniowych, gleb. ▪ Występowanie obszarów dysfunkcyjnych (głównie obszary przemysłowe).
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nowy okres budżetowania w ramach UE, wsparcie finansowe na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego gminy, w szczególności poprzez realizację prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych prowadzonych przy zabytkach, rozwój szlaków kulturowych, realizację projektów kulturalnych; ▪ Racjonalna gospodarka finansowa Gminy dająca szanse na zapewnienie wkładu własnego dla projektów inwestycyjnych; ▪ Udział środków prywatnych w pracach związanych z ochroną zabytków; ▪ Aktywna polityka gospodarcza i społeczna Gminy; ▪ Kompleksowa rewitalizacja miasta, odnawianie obiektów zabytkowych, nadanie nowych funkcji obiektom i obszarom zdegradowanym; ▪ Utworzenie w centrum miasta miejsca posiadającego własną tożsamość oraz charakter tj. czytelnej tkanki z funkcjami centrotwórczymi, atrakcyjnego dla inwestorów, mieszkańców, turystów; ▪ Racjonalna gospodarka przestrzenna Gminy; ▪ Rozwój zintegrowanej oferty turystyczno-kulturalnej Gminy; ▪ Efektywna promocja gospodarcza i turystyczna regionu poprzez opracowanie przewodników turystycznych, folderów, map w wersji 3D oraz innowacyjnych rozwiązań informatycznych umożliwiających wirtualne zwiedzanie; ▪ Wykorzystanie ponadregionalnego znaczenia miejsc pamięci związanych z Bitwą pod Radzyminem 1920 r.; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Postępująca dekapitalizacja zasobu zabytkowego gminy; ▪ Brak środków finansowych na realizację kluczowych inwestycji; ▪ Działania inwestycyjne niedostosowane do charakteru zabytkowej zabudowy; ▪ Podatność zabytków na zniszczenie (brak zabezpieczeń); ▪ Nieprawidłowe modernizacje obiektów zabytkowych powodujące czasem bezpowrotną utratę wartości historycznych i kulturowych przez zacieranie ich pierwotnych walorów; ▪ Niewłaściwe użytkowanie i komercjalizowanie obiektów zabytkowych; ▪ Stosowanie materiałów, technologii lub kolorystyki niedostosowanej do historycznego charakteru zabudowy; ▪ Nośniki reklamowe wpływające wizualnie negatywnie na otoczenie obiektów zabytkowych i zespołów zabytkowych, często mocowane również na samych obiektach zabytkowych; ▪ Nieskuteczna egzekucja samowoli budowlanych

▪ Inicjatywy edukacyjne dla mieszkańców Gminy na temat wartości kulturowej zabytków, których są właścicielami, oraz propagowanie pozytywnych rozwiązań zgodnych z zasadami sztuki konserwatorskiej;▪ Zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie ważności znaczenia ochrony i opieki nad zabytkami i wartości dziedzictwa kulturowego;▪ Ochrona historycznie ukształtowanych układów przestrzennych miejscowości;▪ Rosnące zapotrzebowanie na turystykę, zwłaszcza rowerową;	

7. Założenia programowe

7.1. PRIORYTETY

Nadrzędnym celem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami jest ochrona dziedzictwa kulturowego oraz wzrost wartości zabytków jako czynnika sprzyjającego rozwojowi gospodarczemu i turystycznemu miasta. W tym celu wyznaczone następujące priorytety:

- Priorytet 1. Konsekwentne i planowe realizowanie zadań będących w kompetencji samorządu gminnego dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenia uznania dla znaczenia dziedzictwa kulturowego gminy.
- Priorytet 2. Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.
- Priorytet 3. Wyeksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
- Priorytet 4. Zintegrowanie ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu oraz przyjęcie odpowiednich zasad zagospodarowania przestrzeni.
- Priorytet 5. Wykreowanie wizerunku gminy i tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego.
- Priorytet 6. Zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.
- Priorytet 7. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

Ich realizacji służyć będą określone kierunki działań oraz zadania, z których Burmistrz co dwa lata będzie przedstawiał sprawozdanie w Radzie Miejskiej.

7.2. KIERUNKI DZIAŁAŃ I ZADANIA

1.	Priorytet 1. Konsekwentne i planowe realizowanie zadań będących w kompetencji samorządu gminnego dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenia uznania dla znaczenia dziedzictwa kulturowego gminy.
1.1.	Kierunek działania: Zapewnienie warunków prawnych i organizacyjnych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie
	Przyjęcie przez Radę Miejską Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami oraz okresowe monitorowanie jego realizacji
	Prowadzenie i regularne aktualizowanie gminnej ewidencji zabytków, poprzez okresowe przeglądy obiektów wpisanych do ewidencji
	Uzupełnianie gminnej ewidencji zabytków w przypadku wyłonienia nowych obiektów
	Bieżąca współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków
1.2.	Kierunek działania: Udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków
	Podejmowanie interwencji wobec niszczonych i degradowanych niewłaściwym użytkowaniem obiektów zabytkowych
	Prowadzenie prac remontowych, konserwatorskich i adaptacyjnych obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków lub Gminnej Ewidencji Zabytków, będących własnością miasta
	Wspomaganie działań rewaloryzacyjnych i rewitalizacyjnych zdegradowanych cennych obiektów i obszarów o znaczeniu historycznym
	Współfinansowanie prac konserwatorsko-restauratorskich i ratunkowych przy obiektach nieruchomości, wpisanych do rejestru zabytków nie będących własnością gminy
	Wspieranie lub prowadzenie bieżących prac porządkowych na nieczynnych cmentarzach znajdujących się na terenie miasta, po uprzednim zaopiniowaniu zakresu prac i użytych metod z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Warszawie
	Prowadzenie nadzoru konserwatorskiego nad inwestycjami ziemnymi realizowanymi przez gminę, a stanowiącymi zagrożenie dla zabytków archeologicznych
1.3.	Kierunek działania: Kontrola stanu zachowania i przeznaczenia zabytków
	Coroczna kontrola stanu technicznego zabytków, których właścicielem jest Gmina i sporządzanie oceny stanu ich zachowani
1.4.	Kierunek działania: Uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska
	Ujęcie w opracowywanych planach zagospodarowania przestrzennego zapisów o ochronie zabytków i obszarów kulturowych
	Egzekwowanie zapisów określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego
	Wspieranie działań planistycznych prowadzących do właściwej ekspozycji przestrzennej obiektów zabytkowych, jak również dostosowywanie nowej zabudowy do wartości zabytkowych miasta
	Podjęcie współpracy z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania obiektów zabytkowych na drogach wojewódzkich, powiatowych i gminnych w celu informowania i ułatwiania dojazdu do tych obiektów
2.	Priorytet 2. Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako element rozwoju społeczno-

	gospodarczego
2.1.	Kierunek działania: Współpraca z użytkownikami i właścicielami budynków zabytkowych mająca na celu poprawę stanu zachowania i utrzymania substancji mieszkaniowej
	Współorganizacja lub uczestnictwo w szkoleniach (użytkowników i właścicieli budynków zabytkowych) dotyczących procedur prawnych związanych z finansowaniem zabytków, konserwacji, możliwości sposobów aplikowania o środki na zabytki.
	Doradztwo Gminy w postępowaniach związanych z pozyskaniem funduszy zewnętrznych.
2.2.	Kierunek działania: Zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych
	Przeprowadzenie analizy możliwości prawnych, fiskalnych i innych, które pozwolą Gminie skutecznie zachęcać sektor prywatny do zagospodarowania obiektów zabytkowych.
2.3.	Kierunek działania: Współpraca z rządowymi służbami ochrony zabytków
	Uzgodnienie wspólnych działań związanych z uświadamianiem prawnym właścicieli obiektów zabytkowych jak i uczestnictwo w dokonywanych przez WUOZ wizjach i przeglądach obiektów zabytkowych.
3.	Wyeksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego
3.1.	Kierunek działania: Promocja działań rewaloryzacyjnych równoznaczna z promocją gminy
	Uczestnictwo w konferencjach i seminariach dotyczących ochrony zabytków i rewaloryzacji
	Informowanie o działaniach rewaloryzacyjnych poprzez strony internetowe, media itp., udział w unijnych projektach powiązanych tematycznie
	Współpraca z uczelniami wyższymi polegająca na wprowadzeniu problematyki środowiska kulturowego gminy do tematów prac dyplomowych
4.	Zintegrowanie ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu oraz przyjęcie odpowiednich zasad zagospodarowania przestrzeni
4.1.	Kierunek działania: Integracja środowiska przyrodniczego i kulturowego w zagospodarowaniu przestrzeni
	Prowadzenie prac porządkowo-pielęgnacyjnych w parkach
	Opieka nad miejscami pamięci narodowej
5.	Wykreowanie wizerunku gminy i tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego
5.1.	Kierunek działania: Rozbudzenie i pogłębianie w mieszkańcach wiedzy o tradycjach historycznych gminy
	Dążenie do organizacji imprez dotyczących rocznic historycznych
	Organizowanie wystaw, spotkań na temat historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków
5.2.	Kierunek działania: Długofalowa akcja edukacyjna i promocyjna z udziałem lokalnych fundacji i organizacji
	Organizacja konkursów na temat znajomości dziedzictwa kulturowego gminy
	Wykorzystanie w działaniach promocyjnych gminy walorów kulturowych przy współpracy z organizacjami i

	fundacjami
	Organizacja wystaw plenerowych promujących kulturę i dziedzictwo kulturowe w przestrzeniach publicznych na terenie gminy
5.3.	Kierunek działania: Kształcenie i edukacja dzieci, młodzieży i dorosłych na rzecz ochrony zabytków
	Organizacja konkursów w szkołach dot. tematyki lokalnego dziedzictwa kulturowego
	Realizacja w szkołach edukacyjnych programów związanych z ochroną zabytków i dziedzictwem kulturowym
	Promocja w środkach masowego przekazu dziedzictwa kulturowego Gminy oraz tematyki związanej z ochroną zabytków
	Bieżące uzupełnianie księgozbioru biblioteki gminnej o publikacje na temat historii i zabytków województwa mazowieckiego
6.	Zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych
6.1.	Kierunek działania: Stworzenie i udostępnianie komputerowej bazy danych dla zabytków miasta
	Gromadzenie materiałów dotyczących zabytków gminy
	Zlecenie opracowania zintegrowanej bazy danych o elementach dziedzictwa kulturowego Gminy i umieszczenie informacji o niej (wraz z odnośnikiem) na wszystkich oficjalnych stronach internetowych Gminy
6.2.	Kierunek działania: Wyznaczenie tras turystycznych i dydaktycznych (pieszych i rowerowych) wykorzystujących walory miasta
	Organizacja konkursu na pomysł na trasę dydaktyczną
	Wyznaczenie ścieżek dydaktycznych uwzględniających walory przyrodnicze, krajobrazowe i wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego miasta i gminy
6.3.	Kierunek działania: Wykorzystanie mediów do popularyzacji zasobów kulturowych
	Promocja w środkach masowego przekazu dziedzictwa kulturowego Gminy oraz tematyki związanej z ochroną zabytków
	Wykorzystanie Internetu do popularyzacji zasobów kulturowych
7.	Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami
7.1.	Kierunek działania: Finansowe wspieranie działalności skierowanej na ochronę zabytków przez osoby prywatne i fundacje
7.2.	Kierunek działania: Podejmowanie inicjatyw zmierzających do pozyskania środków zewnętrznych
	Pozyskanie pełni informacji o możliwościach wykorzystania dla działań rewitalizacyjnych różnych źródeł finansowania (strukturalnych, wspólnotowych unijnych, publicznych, prywatnych)
7.3.	Kierunek działania: Finansowanie wybranych opracowań badawczych i dokumentacji o zagrożonych obiektach (ważnych dla gminy)
	Rozpoznanie zakresu niezbędnych potrzeb obiektów, które wymagają przeprowadzenia prac rewaloryzacyjnych

Kierunki działań i zadania wyznaczone w Programie Opieki nad Zabytkami zbieżne są do przedsięwzięć wskazanych w Programie Rewitalizacji Miasta Radzymin na lata 2016-2024 i Strategii Rozwoju Gminy Radzymin na lata 2015-2024. Do realizacji wskazano następujące projekty:

Wśród przedsięwzięć rewitalizacyjnych związanych z ochroną dóbr kultury w Programie wskazano następujące projekty:

- Rewitalizacja domku administratora w Parku Eleonory Czartoryskiej w Radzyminie wraz z nadaniem mu nowej funkcji.
- Zagospodarowanie Parków Miejskich i Zieleńców Wiejskich. Wśród obszarów parkowych uwzględniono obiekty będące pod ochroną konserwatorską – Park Eleonory Czartoryskiej, Plac Wolności, Plac Tadeusza Kościuszki zespół parkowy przy cmentarzu ewangelickim przy ul. Polnej, Kirkut.

W ramach projektów uzupełniających na obszarach rewitalizowanych w planowanych działaniach uwzględniono prace przy poniższych obiektach zabytkowych:

- Renowacja zabudowy przy ul. Konstytucji 3-go Maja 4
- Remont "Domku administratora"

Analizując obecny stan zachowania obiektów objętych gminną ewidencją zabytków oprócz obiektów wskazanych w Programie Rewitalizacji jako priorytetowe do prac zabezpieczających przed dalszą degradacją, a następnie przeznaczonych do kompleksowych prac rewaloryzacyjnych należy przyjąć przede wszystkim obiekty mieszkaniowe znajdujące się na obszarze historycznego rozplanowania miejskiego centrum Radzymina m.in. kamienice i domy mieszkalne, a także budynek dawnego młyna. Koniecznych prac zabezpieczających w obrębie dachu wymaga budynek przycmentarny (tzw. Dom Dozorcy) przy Al. Jana Pawła II 64).

8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

W celu realizacji niniejszego programu opieki nad zabytkami miasta i gminy Radzymin, wykorzystane zostaną następujące kategorie instrumentów.

8.1. INSTRUMENTY PRAWNE

- przepisy ustawowe;
- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego;
- miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego;
- wynikające z przepisów ustawowych dokumenty wydawane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- uchwały rady gminy;

8.2. INSTRUMENTY KOORDYNACJI

- strategia rozwoju gminy;
- plany rozwoju lokalnego;
- programy rozwoju infrastruktury gminy;
- programy ochrony środowiska przyrodniczego;
- programy prac konserwatorskich;
- studia i analizy, koncepcje;
- plany rewitalizacji;
- umowy i porozumienia;
- kontrakty;
- współpraca z diecezją w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego;
- współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi.

8.3. INSTRUMENTY FINANSOWE

- dotacje;
- subwencje;
- dofinansowania;
- nagrody;
- zachęty finansowe;
- zbiórki społeczne;
- programy operacyjne uwzględniające finansowanie z funduszy Wspólnoty Europejskiej.

8.4. INSTRUMENTY SPOŁECZNE

- pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
- edukacja kulturowa;
- informacja nt. znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy;
- współdziałanie z organizacjami społecznymi.

8.5. INSTRUMENTY KONTROLNE

- monitoring stanu środowiska kulturowego;
- bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków i bazy danych dot. zabytków;
- monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego gminy.

9. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Gminna ewidencja zabytków dla Radzymina przygotowana została na podstawie art. 22 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o Ochronie Zabytków i Opiece nad Zabytkami. Obiekty kwalifikowane są do włączenia do tworzonej ewidencji na podstawie wartości estetycznych i stanu zachowania elementów zabytkowych. Wykonana została dokumentacja fotograficzna wszystkich wartościowych obiektów oraz zaopiniowana przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Gminny program opieki nad zabytkami, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Miejskiej w celu przyjęcia go uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata Burmistrz będzie sporządzał sprawozdania z realizacji zadań Programu i przedstawiał je Radzie Miejskiej.

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Program powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zasady finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami określa rozdział 7 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na właścicielu (posiadaczu) obiektu zabytkowego - osobie prawnej lub fizycznej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, będącej właścicielem zabytku, opieka nad zabytkiem stanowi jego zadanie własne. Finansowanie nie spoczywa wyłącznie na władzach samorządowych, opieka nad zabytkami, a więc i finansowanie spoczywa na właścicielu obiektu. Na wniosek właściciela (j.s.t. czy osoby prawnej i fizycznej) może być udzielona dotacja celowa. Finansowanie może pochodzić z różnych źródeł: krajowych i zagranicznych. Zgodnie z art. 72 ustawy: na zasadach i w trybie określonym odrębnymi przepisami, prace konserwatorskie, restauratorskie roboty budowlane przy zabytkach będących w posiadaniu jednostek organizacyjnych, zaliczanych do sektora finansów publicznych, są finansowane ze środków finansowych przyznanych odpowiednio przez dysponentów części budżetowych bądź jednostki samorządu terytorialnego, którym podlegają te jednostki. Art. 73 i 74 ustawy stanowią: Osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź

posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadającą taki zabytek w trwałym zarządzie, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku. Dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez:

- ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków finansowych z części budżetu państwa „Kultura i Ochrona Dziedzictwa Narodowego”;
- wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda.

Zgodnie z art. 77 ustawy dotacja może być przyznana na nakłady konieczne na:

1. sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
2. przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych;
3. wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
4. opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
5. wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
6. sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
7. zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
8. stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
9. odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
10. odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
11. odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
12. modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
13. wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
14. uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
15. działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
16. zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7-15;
17. zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej. Dotacje mogą być również przyznawane z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W przypadku tych dotacji, muszą

one być realizowane zgodnie z programami operacyjnymi i priorytetami programów ogłaszanych corocznie przez właściwego Ministra.

Z programów i priorytetów ogłoszonych przez Ministra w 2011 r. najważniejsze są:

- „Dziedzictwo Kulturowe”, priorytet 1 - Ochrona zabytków, którego celem jest ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwacja i rewitalizacja zabytków oraz udostępnianie zabytków na cele publiczne. Dofinansowanie dotyczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Do priorytetu nie kwalifikują się projekty realizowane przy udziale środków europejskich (np. Regionalnych Programów Operacyjnych). O dofinansowanie mogą starać się osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne jednostki organizacyjne (np. samorządowe jednostki kultury, kościoły lub związki wyznaniowe, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, organizacje pozarządowe itp.). Wnioskodawcami nie mogą być państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
- „Dziedzictwo Kulturowe”, priorytet 3 – Kultura ludowa, którego celem jest wzmacnianie poczucia tożsamości regionalnej, zachowanie i przekaz wartościowych elementów kultury ludowej oraz promowanie działań artystycznych będących twórczym upowszechnianiem elementów sztuki regionalnej, a także:
- „Infrastruktura kultury” - celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury; przedmiotem dofinansowania mogą być remonty, roboty budowlane, przebudowa (modernizacja) nieruchomości na cele działalności kulturalnej i edukacyjnej w zakresie kultury, również przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji.

Na renowację parków wiejskich i miejskich oraz na rewitalizację pomników przyrody dotacje można uzyskać ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Kolejno można wymienić dotacje samorządu województwa dla j.s.t. na realizację działań z zakresu kultury i sztuki, środki własne Miasta Radzymin, dotacje Samorządu Województwa Mazowieckiego, Samorządu Powiatu, Gminy, granty, nagrody samorządu województwa dla podmiotów nie zaliczanych do sektora finansów publicznych (zgodnie z art. 81 ustawy):

- W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący gminy lub powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.
- Dotacja, w zakresie określonym w art. 77 ustawy, może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru).

Fundusz Kościelny (przeznaczony głównie na renowację obiektów sakralnych).

Ze środków UE pozyskać głównie można środki na projekty związane z adaptacją (renowacją i konserwacją) na cele kulturalne obiektów historycznych, na rewitalizację historycznych obszarów miejskich (w tym popegeerowskich, powojkowych czy poprzemysłowych).

Jednym ze źródeł finansowania mogą być również kredyty preferencyjne lub komercyjne.

RADZYMIN**GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW**

Załącznik nr 2
do Uchwały Nr 329/XXX/2016
Rady Miejskiej w Radzyminie
z dnia 21 listopada 2016 r.

Data: sierpień 2016

Opracował: mgr inż. arch. Jan Szuliński

Obiekty w rejestrze zabytków: 11

Obiekty w wojewódzkiej ewidencji zabytków: 9

Pozostałe obiekty w gminnej ewidencji zabytków (wskazane do uzgodnienia z MWKZ): 26

ZESTAWIENIE OBIEKTÓW WG SPISU ULIC

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Datowanie	Forma ochrony
1	Radzymin	ul.1 Maja 9	Kamienica	Lata 30-te XX w.	GEZ
2	Radzymin	ul. 11 Listopada 2	Szkoła	1933 r.	GEZ
3	Radzymin	ul. Adama Mickiewicza (d. Hibnera)	Cmentarz żydowski	XVIII w.	Ewidencja wojewódzka
4	Radzymin	ul. Cypriana Kamila Norwida 3	Dom, ob. budynek mieszkalno-usługowy	1925 r.	GEZ
5	Radzymin	ul. Ignacego Daszyńskiego 2	Dom	1923	GEZ
6	Radzymin	ul. Ignacego Daszyńskiego 8	Kamienica	Pocz. XX w.	GEZ
7	Radzymin	ul. Ignacego Daszyńskiego 10	Dom	Lata 30-te XX w.	GEZ
8	Radzymin	ul. Ignacego Daszyńskiego 14	Willa	1931	GEZ
9	Radzymin	ul. Jana Kilińskiego 13	Dom	Przed 1939 r.	GEZ

10	Radzymin	ul. Jana Kilińskiego 15	Dom	Przed 1939 r.	GEZ
11	Radzymin	ul. Jana Kilińskiego 17	Kamienica	Przed 1939 r.	GEZ
12	Radzymin	al. Jana Pawła II 5	Dworzec kolejki wąskotorowej ob. budynek usługowy	k. XIX w.	GEZ
13	Radzymin	al. Jana Pawła II (d. Warszawska)	Kaplica cmentarna	1927	A1321 Dec. z dn. 1988-10-11
14	Radzymin	al. Jana Pawła II (d. Warszawska)	Cmentarz wojskowy Żołnierzy Polskich 1920 r. (wraz z drzewostanem)	Zał. 1920	A1321 Dec. z dn. 1988-10-11
15	Radzymin	al. Jana Pawła II 64 (d. Warszawska)	Budynek przycmentarny (dom dozorczy)	1930-1932	A1594 Dec. z dn. 1995-08-10
16	Radzymin	ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 36 (d. Świerczewskiego)	Kamienica	Przed 1939 r.	GEZ
17	Radzymin	ul. Konstytucji 3 Maja 3 (d. Lenina)	Dom	1927 r.	GEZ
18	Radzymin	ul. Konstytucji 3 Maja 4 (d. Lenina)	Kamienica (d. rodziny Wendlów)	Pocz. XX w.	A4 Dec. z dn. 2000-12-18
19	Radzymin	ul. Konstytucji 3 Maja 6 (d. Lenina)	Kamienica	Lata 30-te XX w.	GEZ
20	Radzymin	ul. Konstytucji 3 Maja 8 (d. Lenina)	Kamienica	1 ćw. XX w.	Ewidencja wojewódzka
21	Radzymin	ul. Konstytucji 3 Maja 12 (d. Lenina)	Kamienica	1 ćw. XX w.	GEZ
22	Radzymin	ul. Konstytucji 3 Maja 15 (d. Lenina)	Dom Ludowy i Kino „Czar”, ob. Miejska Sala Koncertowa	1907 r.	Ewidencja wojewódzka
23	Radzymin	ul. Konstytucji 3 Maja 17 (d. Lenina)	Budynek Urzędu Skarbowego, ob. szpital	Lata 30-te XX w.	GEZ
24	Radzymin	ul. Konstytucji 3 Maja 19 (d. Lenina)	Szpital wojskowy, ob. siedziba instytucji samorządowych i powiatowych	1843 r.	A1095/34 Dec. z dn. 1954-09-20
25	Radzymin	ul. Konstytucji 3 Maja 26 (d. Lenina)	Budynek Instytutu Nauczycieli Szkół Elementarnych, ob. Liceum Ogólnokształcące C.K. Norwida	1843-1844	A1094/635 Dec. z dn. 1962-04-05

26	Radzymin	ul. Księżnej Eleonory Czartoryskiej 2 (d. Okrzei)	Willa	1925 r.	Ewidencja wojewódzka
27	Radzymin	ul. Lucjana Żeligowskiego (d. Parkowa)	Park krajobrazowy z d. założenia pałacowo-parkowego	Po 1770 r.	A1593 Dec. z dn. 1995-07-02
28	Radzymin	ul. Lucjana Żeligowskiego 4 (d. Parkowa)	Dom administratora z d. założenia pałacowo-parkowego	4 ćw. XVIII w.	A1593 Dec. z dn. 1995-07-02
29	Radzymin	Polna	Cmentarz ewangelicki	1 poł. XIX w.	Ewidencja wojewódzka
30	Radzymin	ul. Polna 2	Dom	2 poł. XIX w.	GEZ
31	Radzymin	ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 1 (d. Waryńskiego)	Kościół par. p.w. Przemienienia Pańskiego, ob. Kolegiata p.w. Przemienienia Pańskiego	1773-1780; przebudowa 1897-1919	A1093/634 Dec. z dn. 1962-04-05
32	Radzymin	ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 1 (d. Waryńskiego)	Dzwonnica w zespole kościoła par. p.w. Przemienienia, ob. Kolegiaty Przemienienia Pańskiego	1773-1780	A1093/634 Dec. z dn. 1962-04-05
33	Radzymin	ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 1 (d. Waryńskiego)	Cmentarz parafialny (wraz z starodrzewem)	Zał. 1779 r.	A1475 Dec. z dn. 1962-04-05
34	Radzymin	ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 1 (d. Waryńskiego)	Brama z ogrodzeniem w zespole kościoła par. p.w. Przemienienia, ob. Kolegiaty Przemienienia Pańskiego	1897-1919	Ewidencja wojewódzka
35	Radzymin	ul. Polskiej Organizacji Wojskowej. 1 (d. Waryńskiego)	Plebania	Koniec XVIII w.	Ewidencja wojewódzka
36	Radzymin	ul. Romualda Traugutta 1 (d. Kościelna)	Kamienica	Pocz. XX w.	GEZ
37	Radzymin	ul. Romualda Traugutta 3 (d. Kościelna)	Kamienica	Pocz. XX w.	GEZ
38	Radzymin	ul. Romualda Traugutta 6 (d. Kościelna)	Młyn	Koniec XIX w.	GEZ
39	Radzymin	ul. Stefana Batorego 3	Willa	Lata 20-te XX w.	Ewidencja wojewódzka
40	Radzymin	ul. Stefana Żeromskiego 1	Dom	Pocz. XX w.	GEZ
41	Radzymin	ul. Strzelców Kaniowskich 2 (d. Armii Ludowej)	Dom Spółdzielczy. Ob. Budynek handlowo-usługowy	Koniec XIX w.	GEZ

42	Radzymin	pl. Tadeusza Kościuszki 3	Szkoła elementarna. Internat Ob. Budynek przy kościele p.w. Przemienienia Pańskiego – szkoła	1779 r.	Ewidencja wojewódzka
43	Radzymin	Ul. Walerego Wróblewskiego	Kapliczka „Na Zjawieniu”, sanktuarium Maryjne Przemienienia Pańskiego	Pocz. XX w.	GEZ
44	Radzymin	pl. Wolności 15	Kamienica	Pocz. XX w.	GEZ
45	Radzymin	pl. Wolności 17	Kamienica	Pocz. XX w.	GEZ
46	Radzymin	Zduńska 24	Łaźnia miejska, ob. budynek mieszkalny	1932 r.	GEZ

GEZ 01	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość		
1. Nazwa	2. Czas powstania	RADZYMIN			
	KAMIENICA	Lata 30-te XX w.			
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			4. Adres		
			ul. 1 Maja 9		
			5. Przynależność administracyjna		
			województwo mazowieckie		
powiat wołomiński			gmina Radzymin		
Widok elewacji frontowej (elewacja pd.)			6. Formy ochrony		
			Gminna Ewidencja Zabytków		
			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)		
			Jan Szuliński, 12.08.2016		

GEZ 02	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa	2. Czas powstania	1933 r.	RADZYMIN
SZKOŁA (Szkoła Podstawowa nr 1 im. Płk. Pil. Mariana Pisarka i Gimnazjum nr 1 im. Stefana Waltera)			
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			4. Adres
			ul. 11 Listopada 2
			5. Przynależność administracyjna
			województwo mazowieckie
powiat	wołomiński		
gmina	Radzymin		
			6. Formy ochrony
			Gminna Ewidencja Zabytków
			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
			Jan Szuliński, 12.08.2016

Widok elewacji frontowej od strony ulicy 11 Listopada (elewacja pd.-wsch.)

GEZ 03	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa	2. Czas powstania	RADZYMIN	
1. Nazwa	2. Czas powstania	4. Adres	
CMENTARZ ŻYDOWSKI	XVIII w.	ul. Mickiewicza Nr dz. ewid. 87	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację		5. Przynależność administracyjna	
		województwo mazowieckie	
Widok ogólny od strony zachodniej	Widok od strony pn.-wsch.	powiat wołomiński	
		gmina Radzymin	
Grób cadyka Jehoszuy Dawida Gutermana i miejsce pochówku szczątków niezidentyfikowanych osób mieszkańców Radzyna. Widok od strony wsch.		6. Formy ochrony	
		Wojewódzka Ewidencja Zabytków	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)	
		Jan Szuliński, 12.08.2016	

GEZ 04	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa DOM, ob. budynek mieszkalno-usługowy		2. Czas powstania 1925 r.	RADZYMIN
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację 			4. Adres ul. Cypriana Kamila Norwida 3
Widok elewacji frontowej od strony ulicy, pn.-zach.			5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin
			6. Formy ochrony Gminna Ewidencja Zabytków
Wejście główne od strony ulicy			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016

GEZ 05	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa	2. Czas powstania	RADZYMIN	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację 		4. Adres	
		4. Adres ul. Ignacego Daszyńskiego 2 5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin 6. Formy ochrony Gminna Ewidencja Zabytków 7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016	
Widok od strony pn.-zach.			
Widok elewacji frontowej, elewacja pn.			

GEZ 06	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa KAMIENICA		2. Czas powstania Pocz. XX w.	RADZYMIN
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację 			4. Adres ul. Ignacego Daszyńskiego 8
 <p data-bbox="945 901 1326 928">Widok elewacji frontowych od strony pn.-zach.</p> <p data-bbox="945 1401 1301 1428">Widok elewacji podwórzowej od strony pd.</p>			5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin
			6. Formy ochrony Gminna Ewidencja Zabytków
			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016

GEZ 07	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa	2. Czas powstania	RADZYMIN	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację	 <p data-bbox="896 890 1267 914">Widok elewacji bocznej od strony pn.-wsch.</p>		4. Adres
 <p data-bbox="896 1406 1189 1428">Widok elewacji pn. od strony ulicy.</p>			4. Adres ul. Ignacego Daszyńskiego 10 5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin 6. Formy ochrony Gminna Ewidencja Zabytków Uchwała Rady Miejskiej Nr 389/XXIV/2014 z dnia 04.02.2014 r. Etap 2-A 7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016

GEZ 08	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa WILLA	2. Czas powstania 1931 r.	RADZYMIN	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację		4. Adres ul. Ignacego Daszyńskiego 14	
		5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin	
		6. Formy ochrony Gminna Ewidencja Zabytków	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016	

Widok elewacji frontowej od strony pn.

Widok elewacji od strony pn.-zach.

GEZ 09	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa	DOM	2. Czas powstania	RADZYMIN
		Przed 1939 r.	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			4. Adres
			ul. Jana Kilińskiego 13
			5. Przynależność administracyjna
			województwo mazowieckie
			powiat wołomiński
			gmina Radzymin
			6. Formy ochrony
			Gminna Ewidencja Zabytków
			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
			Jan Szuliński, 12.08.2016

Widok elewacji frontowej od strony pd.-zach.

GEZ 10	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość RADZYMIN
1. Nazwa DOM	2. Czas powstania Przed 1939 r.		
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			4. Adres ul. Jana Kilińskiego 15
			5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin
			6. Formy ochrony Gminna Ewidencja Zabytków
Widok elewacji frontowej od strony pd.-wsch.			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016

GEZ 11	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa	KAMIENICA	2. Czas powstania	RADZYMIN
		Przed 1939 r.	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			4. Adres
			ul. Jana Kilińskiego 17
			5. Przynależność administracyjna
			województwo mazowieckie
			powiat wołomiński
			gmina Radzymin
			6. Formy ochrony
			Gminna Ewidencja Zabytków
			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
			Jan Szuliński, 12.08.2016

Widok elewacji frontowej od strony pd.-zach.

GEZ 12	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa DWORZEC KOLEJKI WĄSKOTOROWEJ, ob. budynek usługowy		2. Czas powstania Koniec XIX w.	RADZYMIN
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację 		4. Adres Al. Jana Pawła II 5	
		5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin	
Widok elewacji zach., przyulicznej.		6. Formy ochrony Gminna Ewidencja Zabytków	
Widok elewacji wsch.		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016	

GEZ 13	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa KAPLICA CMENTARNA, w zespole Cmentarza Żołnierzy Polskich 1920 r.		2. Czas powstania 1927 r.	RADZYMIN
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			4. Adres al. Jana Pawła II Dz. ew. 4
 <p data-bbox="981 935 1200 959">Widok od strony pn.-zach.</p>			5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin
 <p data-bbox="907 1398 1137 1422">Widok kaplicy od strony pd.</p>			6. Formy ochrony Wpis do rejestru zabytków A1321 Dec. z dn. 1988-10-11 Uchwała Rady Miejskiej Nr 303/XXIX/2013 z dnia 25.06.2013 r. Etap 1-B.
			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016

GEZ 14	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa CMENTARZ WOJSKOWY ŻOŁNIERZY POLSKICH 1920 r. (z drzewostanem)		2. Czas powstania Zał. 1920 r.	RADZYMIN
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			4. Adres Al. Jana Pawła II Dz. ew. 4
			5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin
			6. Formy ochrony Wpis do rejestru zabytków A1321 Dec. z dn. 1988-10-11 Uchwała Rady Miejskiej Nr 303/XXIX/2013 z dnia 25.06.2013 r. Etap 1-B.
<p data-bbox="232 1369 694 1394">Aleja główna cmentarza w kierunku bramy cmentarnej</p> <p data-bbox="898 1374 1216 1399">Bratnia mogiła Strzelców Kaniowskich</p>			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016

GEZ 15	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa BUDYNEK PRZYCMENTARNY (DOM DOZORCY), ob. budynek usługowy		2. Czas powstania 1930-1932	RADZYMIN
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację 			4. Adres Al. Jana Pawła II 64
			5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin
Widok od strony ulicy, elewacja pn.-wsch.			6. Formy ochrony Wpis do rejestru zabytków A1594 Dec. z dn. 1995-08-10
			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016

GEZ 16	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa	KAMIENICA	2. Czas powstania	RADZYMIN
		Przed 1939 r.	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			4. Adres
			ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 36
			5. Przynależność administracyjna
			województwo mazowieckie
powiat	wołomiński		
gmina	Radzymin		
			6. Formy ochrony
			Gminna Ewidencja Zabytków
			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
			Jan Szuliński, 12.08.2016

Widok elewacji frontowej, pn.-zach.

GEZ 17	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa DOM	2. Czas powstania 1927	RADZYMIN	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację		4. Adres ul. Konstytucji 3 Maja 3	
		5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin	
Widok fasady od strony pd.-zach.		6. Formy ochrony Gminna Ewidencja Zabytków	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016	

GEZ 18	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa	KAMIENICA (d. rodziny Wendłów)	2. Czas powstania	RADZYMIN
		Pocz. XX w.	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			4. Adres
			ul. Konstytucji 3 Maja 4
			5. Przynależność administracyjna
			województwo mazowieckie
			powiat wołomiński
			gmina Radzymin
			6. Formy ochrony
			Wpis do rejestru zabytków A4 Dec. z dn. 2000-12-18
			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
			Jan Szuliński, 12.08.2016

Widok fasady od strony pd.-zach.

GEZ 19	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa KAMIENICA	2. Czas powstania Lata 30-te XX w.	RADZYMIN	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację		4. Adres ul. Konstytucji 3 Maja 6	
		5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin	
		6. Formy ochrony Gminna Ewidencja Zabytków	
Widok fasady od strony pn.-wsch.		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016	

GEZ 19	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa KAMIENICA	2. Czas powstania Lata 30-te XX w.	RADZYMIN	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację		4. Adres ul. Konstytucji 3 Maja 6	
		5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin	
		6. Formy ochrony Gminna Ewidencja Zabytków	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016	

Widok fasady od strony pn.-wsch.

GEZ 20	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa KAMIENICA	2. Czas powstania 1 ćw. XX w.	RADZYMIN	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację		4. Adres ul. Konstytucji 3 Maja 8	
		5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin	
		6. Formy ochrony Wojewódzka Ewidencja Zabytków	
Widok fasady od strony pn.-wsch.		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016	

GEZ 21	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa	2. Czas powstania	RADZYMIN	
	KAMIENICA	1 ćw. XX w.	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację		4. Adres	
		ul. Konstytucji 3 Maja 12	
		5. Przynależność administracyjna	
		województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin	
Widok fasady od strony pn.-wsch.		6. Formy ochrony Gminna Ewidencja Zabytków	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016	

GEZ 22	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa DOM LUDOWY I KINO „CZAR”, ob. Miejska Sala Koncertowa		2. Czas powstania 1907 r.	RADZYMIN
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			4. Adres ul. Konstytucji 3 Maja 15
			5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin
			6. Formy ochrony Wojewódzka Ewidencja Zabytków
			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016

Widok elewacji pd.-zach.

Widok elewacji pd.-zach.

GEZ 23	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa BUDYNEK URZĘDU SKARBOWEGO ob. szpital		2. Czas powstania Lata 30-te XX w.	RADZYMIN
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			4. Adres ul. Konstytucji 3 Maja 17
			5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin
			6. Formy ochrony Gminna Ewidencja Zabytków Uchwała Rady Miejskiej Nr 389/XXIV/2014 z dnia 04.02.2014 r. Etap 2-A
			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016

Widok od strony pd.-wsch.

Widok od strony pd.-zach.

GEZ 24	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa SZPITAL WOJSKOWY, ob. siedziba instytucji samorządowych i powiatowych		2. Czas powstania 1843 r.	RADZYMIN
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			4. Adres ul. Konstytucji 3 Maja 19
			5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin
Fasada od strony zach.			6. Formy ochrony Wpis do rejestru zabytków A1095/34 Dec. z dn. 1954-09-20
			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016

GEZ 25	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa BUDYNEK INSTYTUTU NAUCZYCIELI SZKÓŁ ELEMENTARNYCH, ob. Liceum Ogólnokształcące im. C.K. Norwida		2. Czas powstania 1843-1844	RADZYMIN
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			4. Adres ul. Konstytucji 3 Maja 26
			5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin
			6. Formy ochrony Wpis do rejestru zabytków A1094/635 Dec. z dn. 1962-04-05 Uchwała Rady Miejskiej Nr 303/XXIX/2013 z dnia 25.06.2013 r. Etap 1-B.
7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)			Jan Szuliński, 12.08.2016

Fasada od strony pn.-zach.

Wejście główne od strony ulicy Konstytucji 3 Maja

GEZ 26	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa	WILLA	2. Czas powstania	RADZYMIN
		1925 r.	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			4. Adres
			ul. Księżnej Eleonory Czartoryskiej 2
			5. Przynależność administracyjna
			województwo mazowieckie
			powiat wołomiński
gmina Radzymin			
6. Formy ochrony			Wojewódzka Ewidencja Zabytków
7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)			Jan Szuliński, 12.08.2016

Widok od strony pn.-wsch.

GEZ 27	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa <p style="text-align: center;">PARK KRAJOBRAZOWY (z d. zespołu pałacowo-parkowego)</p>	2. Czas powstania <p style="text-align: center;">Po 1770 r.</p>	RADZYMIN	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację 		4. Adres <p>ul. Lucjana Żeligowskiego Dz. ew. nr 111/1</p>	
		5. Przynależność administracyjna <p>województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin</p>	
Widok ogólnych w kierunku wsch. z domem administratora		6. Formy ochrony <p>Wpis do rejestru zabytków A1593 Dec. z dn. 1995-07-02 Uchwała Rady Miejskiej Nr 389/XXIV/2014 z dnia 04.02.2014 r. Etap 2-A</p>	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) <p>Jan Szuliński, 12.08.2016</p>	

Widok ogólnych w kierunku zachodnim

GEZ 28	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa DOM ADMINISTRATORA (z d. zespołu pałacowo-parkowego)	2. Czas powstania 4 ćw. XVIII w.	RADZYMIN	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację		4. Adres ul. Lucjana Żeligowskiego 4	
 <p data-bbox="927 919 1211 943">Widok fasady od strony pn.-wsch.</p>		5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin	
 <p data-bbox="927 1410 1151 1434">Widok od strony pd.-wsch.</p>		6. Formy ochrony Wpis do rejestru zabytków A1593 Dec. z dn. 1995-07-02	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016	

GEZ 29	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa CMENTARZ EWANGELICKI (relikty)		2. Czas powstania 1 poł. XIX w.	RADZYMIN
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację 			4. Adres ul. Polna Dz. ew. 72/1
			5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin
			6. Formy ochrony Wojewódzka Ewidencja Zabytków
			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016

Widok ogólny od strony ulicy Polnej (pd.-wsch.) i relikty bramy cmentarnej

GEZ 30	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa DOM		2. Czas powstania 2 poł. XIX w.	RADZYMIN
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			4. Adres ul. Polna 2
			5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin
			6. Formy ochrony Gminna Ewidencja Zabytków
			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016

Widok elewacji pd.-wsch.

Widok elewacji pn.-zach.

GEZ 31	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość RADZYMIN
1. Nazwa KOŚCIÓŁ PAR. P.W. PRZEMIENIENIA PAŃSKIEGO, ob. Kolegiata p.w. Przemienienia Pańskiego		2. Czas powstania 1779-1780; Przeb. 1897-1919	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację <p style="text-align: right;">Widok fasady od strony pd.</p>			4. Adres ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 1 <hr/> 5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin
 <p style="text-align: right;">Widok od strony prezbiterium – pn.-wsch.</p>			6. Formy ochrony Wpis do rejestru zabytków A1093/634 Dec. z dn. 1962-04-05 <hr/> 7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016

GEZ 32	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa DZWONNICA w zespole kościoła par. p.w. Przemienienia, ob. Kolegiaty Przemienienia Pańskiego		2. Czas powstania 1773-1780	RADZYMIN
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			4. Adres ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 1
			5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin
<p>Widok od strony pd.</p> <p>Widok od strony pd.-zach.</p>			6. Formy ochrony Wpis do rejestru zabytków A1093/634 Dec. z dn. 1962-04-05
			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016

GEZ 33	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa CMENTARZ PARAFIALNY (wraz z starodrzewem)		2. Czas powstania Zał. 1779, powiększony 1836, 1864; ogrodzenie 1868	RADZYMIN
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację		4. Adres ul. Polskiej Organizacji Wojskowej Dz. ew. nr 51	
		5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin	
Widok bramy głównej od strony ulicy P.O.W.		6. Formy ochrony Wpis do rejestru zabytków A1475 Dec. z dn. 1962-04-05	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016	

GEZ 34	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa BRAMA Z OGRODZENIEM w zespole kościoła par. p.w. Przemienienia, ob. Kolegiaty Przemienienia Pańskiego		2. Czas powstania 1897-1919	RADZYMIN
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			4. Adres ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 1
		 <p>Fragment ogrodzenia od strony pd.-wsch.</p>	5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin
		<p>Widok furty bocznej od strony pd.-zach.</p>	6. Formy ochrony Wojewódzka Ewidencja Zabytków 7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016

GEZ 35	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa PLEBANIA w zespole kościoła par. p.w. Przemienienia, ob. Kolegiaty Przemienienia Pańskiego		2. Czas powstania Koniec XVIII w.	RADZYMIN
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację 		4. Adres ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 1	
		5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin	
Widok elewacji od strony wsch.		6. Formy ochrony Wojewódzka Ewidencja Zabytków	
Widok elewacji od strony zach.		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016	

GEZ 36	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa KAMIENICA		2. Czas powstania Pocz. XX w.	RADZYMIN
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			4. Adres ul. Romualda Traugutta 1
			5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin
			6. Formy ochrony Gminna Ewidencja Zabytków Uchwała Rady Miejskiej Nr 389/XXIV/2014 z dnia 04.02.2014 r. Etap 2-A
7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)			Jan Szuliński, 12.08.2016

Widok od strony pn.-zach.

Widok od strony pd.-zach. (od ul. Traugutta)

GEZ 37	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa	2. Czas powstania	RADZYMIN	
KAMIENICA	Pocz. XX w.		
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację		4. Adres	
		ul. Romualda Traugutta 3	
		5. Przynależność administracyjna	
		województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin	
Widok od strony pd.-zach.		6. Formy ochrony	
		Gminna Ewidencja Zabytków Uchwała Rady Miejskiej Nr 389/XXIV/2014 z dnia 04.02.2014 r. Etap 2-A	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)	
		Jan Szuliński, 12.08.2016	

GEZ 38	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa	MŁYN	2. Czas powstania	Koniec XIX w.
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			RADZYMIN
			4. Adres
Widok od strony pd.-wsch.			ul. Romualda Traugutta 6
			5. Przynależność administracyjna
			województwo mazowieckie
			powiat wołomiński
			gmina Radzymin
			6. Formy ochrony
			Gminna Ewidencja Zabytków
			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
			Jan Szuliński, 12.08.2016

GEZ 39	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa WILLA		2. Czas powstania Lata 20-te XX w.	RADZYMIN
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			4. Adres ul. Stefana Batorego 3
			5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin
			6. Formy ochrony Wojewódzka Ewidencja Zabytków
			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016

Widok od strony pd.-zach.

Widok od strony pn.-zach.

GEZ 40	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa	2. Czas powstania	RADZYMIN	
DOM	Pocz. XX w.		
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację		4. Adres	
		ul. Stefana Żeromskiego 1	
		5. Przynależność administracyjna	
		6. Formy ochrony	
Widok elewacji frontowej od strony pd.-zach.		województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin Gminna Ewidencja Zabytków Uchwała Rady Miejskiej Nr 389/XXIV/2014 z dnia 04.02.2014 r. Etap 2-A 7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016	

GEZ 41	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa DOM SPÓŁDZIELCZY, ob. budynek handlowo-usługowy		2. Czas powstania Koniec XIX w.	RADZYMIN
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			4. Adres ul. Strzelców Kaniowskich 2
			5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin
			6. Formy ochrony Gminna Ewidencja Zabytków Uchwała Rady Miejskiej Nr 389/XXIV/2014 z dnia 04.02.2014 r. Etap 2-A 7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016
Widok od strony ul. Konstytucji 3 Maja (elewacja pn.-wsch.)			Widok od strony ul. Strzelców Kaniowskich (elewacja pd.-wsch. i pd.)

GEZ 42	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa PRZYTUŁEK I SZKOŁA ELEMENTARNA, ob. nieużytkowany		2. Czas powstania 1779 r.	RADZYMIN
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			4. Adres ul. Tadeusza Kościuszki 3
			5. Przynależność administracyjna województwo mazowieckie powiat wołomiński gmina Radzymin
			6. Formy ochrony Wojewódzka Ewidencja Zabytków
			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Jan Szuliński, 12.08.2016

Widok od strony pd.-wsch.

Widok od strony pn.-wsch.

GEZ 43	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa KAPLICZKA NA ZJAWIENIU	2. Czas powstania Pocz. XX w.	RADZYMIN	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację		4. Adres	
		ul. Walerego Wróblewskiego Dz. ew. nr 13	
Widok od strony pd.-wsch.			
		5. Przynależność administracyjna	
Widok od strony pd.-zach.		województwo mazowieckie	
		powiat wołomiński	
		gmina Radzymin	
		6. Formy ochrony	
		Gminna Ewidencja Zabytków	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)	
		Jan Szuliński, 12.08.2016	

GEZ 44	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa	2. Czas powstania	RADZYMIN	
KAMIENICA	Pocz. XX w.		
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację			4. Adres
	 Widok od strony pd.-zach.		PI. Wolności 15
Widok od strony pd.-zach.			
5. Przynależność administracyjna			
województwo mazowieckie			
powiat wołomiński			
gmina Radzymin			
6. Formy ochrony			
Gminna Ewidencja Zabytków			
Uchwała Rady Miejskiej Nr 389/XXIV/2014 z dnia 04.02.2014 r. Etap 2-A			
7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)			
Jan Szuliński, 12.08.2016			

GEZ 45	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa	2. Czas powstania	RADZYMIN	
KAMIENICA	Pocz. XX w.	4. Adres	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację		4. Adres	
		PI. Wolności 17	
Widok elewacji frontowej od strony pd.-wsch.		5. Przynależność administracyjna	
		województwo mazowieckie	
		powiat wołomiński	
		gmina Radzymin	
		6. Formy ochrony	
		Gminna Ewidencja Zabytków	
		Uchwała Rady Miejskiej Nr 389/XXIV/2014 z dnia 04.02.2014 r. Etap 2-A	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)	
		Jan Szuliński, 12.08.2016	

